

Верховний
Суд

ДОВІДКА

з розгляду Касаційним господарським судом у складі
Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів,
корпоративних прав та цінних паперів

Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень – грудень 2024 року

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
АРМА	– Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГО	– громадська організація
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, громадських формувань
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
Мін'юст	– Міністерство юстиції України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
ОК	– обслуговуючий кооператив
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
СК України	– Сімейний кодекс України
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФГВФО	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ФДМУ	– Фонд державного майна України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ЗМІСТ

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ (ПІДСУДНІСТЬ) КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ.....	11
1.1. Якщо позовна вимога виникає з трудових правовідносин та не є похідною від основної позовної вимоги, що пов'язана з корпоративними правовідносинами, то вона не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.....	11
1.2. Асоційованих членів обслуговуючого кооперативу у розрізі сплати членських внесків необхідно вважати носіями корпоративних прав.....	12
1.3. Публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, зокрема, щодо сплати акцизного збору, підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.....	14
1.4. Спір про визнання трудових відносин припиненими у зв'язку зі звільненням особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України з посади керівника товариства розглядається за правилами господарського судочинства.....	14
1.5. Позов про оскарження рішення органу державної влади щодо підприємства, наділеного державою повноваженнями щодо створення, ліквідації, реорганізації та управління цього підприємства, не підлягає судовому розгляду у судах будь-якої юрисдикції.....	15
1.6. Розгляд справи за позовом про визнання протиправним та скасування рішення Міської ради щодо внесення змін до фінансового плану Комунального підприємства належить до юрисдикції господарського суду.....	16
<i>Окрема думка.....</i>	<i>16</i>
2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.....	17
2.1. Оскарження рішень органів ОСББ.....	17
2.1.1. Визнання недійсними рішень загальних зборів ОСББ, з огляду на порушення порядку їх скликання, проведення та визначення наявності необхідного кворуму...	17
2.1.2. Дотримання порядку скликання та проведення установчих зборів ОСББ в межах чинного законодавства унеможлиблює визнання їх недійсними.....	18
2.1.3. Направлення листа про скликання загальних зборів ОСББ рекомендованою кореспонденцією на дійсну адресу є достатнім для того, щоб вважати повідомлення належним.....	19
2.1.4. Законодавство надає можливість рішенням зборів співвласників передбачити інший порядок розподілу витрат на управління багатоквартирним будинком.....	20
2.1.5. Статутом об'єднання може бути встановлено інший порядок визначення кількості голосів, що належать кожному співвласнику на загальних зборах, ніж це передбачено законодавством.....	21

2.2. Оскарження рішень органів АТ.....	22
2.2.1. Акціонер має право звернутися до суду з позовом про визнання недійсним правочину із заінтересованістю, вчиненого на умовах, які є для товариства гіршими за звичайні ринкові умови.....	22
2.2.2. Проникнення за «корпоративну завісу» та звернення учасника товариства з позовом в інтересах самого товариства допускається за виняткових обставин....	23
2.2.3. Критерії щодо підприємств, установ та організацій, яких АРМА може обрати управителем активів, який позбавлений обов'язку погоджувати свої дії з власником активів, законодавством не встановлені.....	24
2.2.4. Поняття «законного інтересу щодо володіння акціями» та «законного інтересу щодо ухвалення управлінських рішень загальними зборами акціонерів товариства» не є тотожними.....	25
2.3. Оскарження рішень органів ТОВ.....	27
2.3.1. Учасник товариства, який самостійно скликає загальні збори, якщо товариство не скликає загальні збори на його вимогу та не повідомляє про відмову у їх скликанні, має дотримуватися порядку їх скликання.....	27
2.3.2. Якщо всі учасники товариства підписали протокол загальних зборів учасників, то рішення вважаються прийнятими одноголосно і дотримання порядку проведення та скликання загальних зборів у такому разі не вимагається.....	28
2.3.3. Порядок обрання та припинення повноважень наглядової ради в товаристві, що не передбачає одностайності голосування, відрізняється від порядку створення інших органів товариства, голосування якого вимагає такої одностайності.....	29
2.3.4. Підписуючи протокол загальних зборів про передачу частки товариства іншій особі, особа надає свою згоду на це та підтверджує, що не претендує на своє переважне право придбання цієї частки.....	31
2.4. Оскарження рішень органів кооперативу.....	31
2.4.1. Наявність оформленої, хоча і з певними недоліками, членської книжки свідчить про те, що особа є членом садівничого товариства.....	31
2.4.2. Визначальним моментом у набутті особою членства в кооперативі та відповідних прав і обов'язків є прийняття загальними зборами кооперативу рішення про затвердження питання щодо прийняття особи до кооперативу.....	32
2.4.3. Якщо станом на дату прийняття рішень загальних зборів кооперативу особа не була членом кооперативу, то відсутності порушення її корпоративних прав.....	33
2.5. Оскарження рішень релігійної організації.....	33
2.5.1. Позов про визнання недійсним статуту релігійної організації в новій редакції не може розглядатися судом без участі у справі релігійної організації.....	33

2.5.2. Якщо особа стверджує, що оспорювані рішення загальних зборів релігійної громади приймалися особами, які не були членами цієї громади, відповідно саме вона має довести, на чому ґрунтуються такі твердження.....	34
<i>Окрема думка</i>	35
2.5.3. Чинне законодавство України не визначає необхідну кількість присутніх на зборах від загальної кількості членів релігійної громади та не встановлює умови (підстави) правомочності парафіяльних зборів.....	36
<i>Окрема думка</i>	37
2.6. Оскарження рішень Всеукраїнської профспілки військових, працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій.....	37
2.6.1. Оскільки в нормах законодавства відсутні вимоги щодо порядку здійснення повідомлення про скликання з'їзду Всеукраїнської профспілки військових, працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій, і якщо це не прописано статутом, то таке повідомлення може бути виражене у довільній формі.....	37
3. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	39
3.1. Покладення місцевою радою на наглядову раду підприємства функцій, які не належать до її компетенції, не відповідає чинному законодавству.....	39
4. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ.....	40
4.1. Скасування наказу Мін'юсту про задоволення скарги особи, яка не мала корпоративних прав.....	40
4.2. Наказ Мін'юсту про відмову у задоволенні скарги про скасування реєстраційних дій, вчинених за заявою особи, яка не могла бути представником заявника для вчинення спірних реєстраційних дій, є протиправним.....	41
4.3. Задовольняючи скаргу, Мін'юст має встановити перелік документів, на підставі яких вчинялися реєстраційні дії, їх достатність та відповідність, а також чи приймалося рішення приватним нотаріусом з дотриманням вимог закону.....	42
4.4. Вимога про скасування оскаржуваної реєстраційної дії Мін'юсту є похідною від основної, поєднаною з нею матеріально-правовим змістом, задоволення похідної вимоги залежить від задоволення основних позовних вимог.....	43
4.5. Державний реєстратор є належним відповідачем у справі, в якій заявлено вимогу про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, що є належним способом захисту порушених прав особи.....	43
4.6. Позовна вимога про припинення діяльності юридичної особи шляхом її ліквідації за рішенням суду за позовом особи, яка не є її учасником, не призведе до поновлення прав і законних інтересів цієї особи.....	45

5. СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ.....46

5.1. Якщо контрольний пакет акцій товариством набуто в процесі заснування нового товариства, то положення статті 65¹ Закону України «Про акціонерні товариства» щодо обов'язку запропонувати придбати акції належні іншим акціонерам на це товариство не поширюються.....46

5.2. Для вирішення питання про набуття спадкоємцями мажоритарного учасника права участі у товаристві значення має саме воля спадкоємців щодо такої участі, а не рішення товариства про прийняття спадкоємців до складу учасників.....46

5.3. Розірвано може бути лише чинний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства, тобто такий, що діє на час звернення особи до суду з позовом та прийняття відповідного судового рішення.....49

5.4. Неналежне виконання умов попереднього договору до договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства.....50

5.5. Визначення розміру статутного капіталу відповідно до збільшення статутного капіталу товариства внаслідок укладення договору додаткового вкладу.....50

5.6. Якщо сторонами вчинені дії, які свідчать про реальне виконання попереднього договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі і не надано належних доказів протилежного, то підстави для визнання його удаваним правочином відсутні.....52

5.7. Органами, уповноваженими на здійснення контролю за своєчасністю нарахування та сплати до Державного бюджету України дивідендів та пені є контролюючі органи, визначені Податковим кодексом України.....52

5.8. Момент набуття права на частку у статутному капіталі та момент набуття права з частки різняться та можуть не збігатися у часі.....53

5.9. Щодо необхідності застосування постанови Кабінету Міністрів України № 164 при дослідженні чинності довіреності під час нотаріального засвідчення справжності підпису на акті прийому-передачі частки у статутному капіталі товариства.....55

5.10. Стягнення компенсації за невиконання зобов'язання щодо повідомлення сторони корпоративного договору про зміну складу учасників ТОВ, оскільки опис вкладення в цінний лист на ім'я особи або скриншот з електронної пошти не можуть вважатися належними доказами.....55

5.11. Верховний Суд не вбачає підстав для формування висновку щодо початку перебігу позовної давності залежно від участі засновників в діяльності товариства, ступеня їх обізнаності про порушення своїх прав залежно від періодичності скликання загальних зборів або фактичної можливості брати в них участь.....56

6. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	57
6.1. Захист права учасника товариства на отримання інформації про діяльність юридичної особи.....	57
6.1.1. Щодо зобов'язання юридичної особи надати учаснику товариства, який володіє 50 % частки у статутному капіталі цієї юридичної особи, завірені належним чином копії документів.....	57
6.1.2. Відсутність визначеного способу надання інформації не може бути достатньою підставою для відмови у наданні інформації про діяльність закладу освіти у спосіб, у який просить засновник (учасник).....	58
<i>Окрема думка.....</i>	<i>60</i>
6.2. На подачу позову про ліквідацію недержавного пенсійного фонду з метою захисту інтересів вкладників законодавством уповноважена НКЦПФР.....	61
7. СПОРИ МІЖ ПОСАДОВОЮ ТА ЮРИДИЧНОЮ ОСОБАМИ.....	62
7.1. Якщо керівником (директором) ТОВ вичерпано процедурні можливості реалізувати своє право на припинення трудових відносин із товариством, то ця вимога підлягає поновленню.....	62
7.2. За наявності ознак очевидної протиправності рішення, зокрема відсутності необхідної кількості голосів для його прийняття, виконавчий орган, реалізуючи свої фідуціарні обов'язки, повинен поінформувати наглядову раду про це.....	63
7.3. Застосування положення пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, яка передбачає можливість (а не обов'язковість) звільнення голови ОСББ на підставі цієї норми, не виключає можливості звільнення посадової особи з інших підстав.....	64
7.4. Повноваження посадових осіб публічного права, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування, які не є господарськими товариствами, припиненню на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України не підлягають.....	66
8. СПОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБІГОМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВ, ЯКІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬСЯ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	67
8.1. Закінчення позовної давності за основною вимогою щодо стягнення суми коштів за облігаціями впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат.....	67
9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....	69
9.1. Заборона вчиняти будь-які реєстраційні дії є належним, співмірним та адекватним заходом забезпечення позову, якщо це узгоджується з предметом спору.....	69

9.2. За певних умов накладення санкцій на бенефіціара юридичної особи сукупно з іншими істотними обставинами може слугувати підставою для забезпечення позову в господарському судочинстві.....	70
9.3. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони державним реєстраторам вчинення реєстраційних дій є одним із визначених законом способів забезпечення позову.....	71
10. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	72
10.1. Принцип юридичної визначеності передбачає повагу до принципу res judicata - принципу остаточності рішень суду.....	72
11. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	74
11.1. Загальні збори учасників товариства мають виключну компетенцію на затвердження збільшеного розміру статутного капіталу товариства, що не допускає втручання суду в господарсько-управлінську діяльність товариства.....	74
11.2. Визнання недійсними рішень загальних зборів має призводити до поновлення порушених прав особи, тому вона повинна довести, яким чином ухвалені рішення порушують її права.....	75
11.3. Позов про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства є належним способом захисту прав особи, яку виключено зі складу учасників товариства.....	75
11.4. Якщо оспорювані рішення загальних зборів не порушують прав осіб, як членів споживчого товариства, то сама їх незгода з цими рішеннями не може бути єдиною підставою для їх скасування.....	76
11.5. Обраний спосіб захисту є неефективним, якщо особа звернулася з позовом до господарського суду, коли оскаржуване рішення вже вичерпало свою дію, а фінансовий план на поточний рік був фактично виконаний.....	78
<i>Окрема думка.....</i>	<i>79</i>
11.6. Заявлені особою вимоги про скасування реєстраційних дій щодо іншої юридичної особи не є ефективним способом захисту якщо не дозволять їй ефективно захистити її право щодо збереження майна.....	80
11.7. Задоволення судом вимоги про визнання недійсним правочину купівлі-продажу акцій, укладеного у процедурі «bail-in», не є підставою для застосування наслідків недійсності правочину (договору).....	81
12. НОВИЙ РОЗГЛЯД.....	83
12.1. Суди попередніх інстанцій не встановили та не надали оцінки обставинам та причинам позбавлення особи належних її корпоративних прав у зв'язку	

з припиненням її діяльності як на території Республіки Білорусь, так і на території рф.....	83
12.2. Суд апеляційної інстанції не дослідив обставини правомірності поновлення судом першої інстанції ФГВФО строку на подачу скарги на дії державного виконавця, як першочергові.....	84
12.3. Порухення судами попередніх інстанцій норм процесуального закону під час вирішення питання щодо визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу.....	84
12.4. Апеляційний господарський суд не врахував, що запровадження на всій території України карантину є безумовною правовою підставою для продовження строків, визначених статтею 233 КЗпП України.....	86
<i>Окрема думка</i>	87
12.5. Суди попередніх інстанцій не врахували, що застосування такого способу захисту як визначення розмірів часток учасників товариства має здійснюватися, якщо право особи на частку не може бути захищене у спосіб її стягнення.....	88
12.6. Без посилання на належні та допустимі докази відмовлено в задоволенні позовних вимог щодо зобов'язання товариства надати його учаснику можливість ознайомитися з проєктами протоколу загальних зборів учасників	90
<i>Окрема думка</i>	91
12.7. Звертаючись із позовом про визнання недійсним та скасування рішення установчих ОСББ, особа має довести, які саме порушення були допущені при його створенні, чи є вони такими, що їх неможливо усунути і яким саме чином його створення та діяльність порушують її права, як його учасника.....	92
12.8. Державна адміністрація є належним відповідачем у справі за позовом товариства про зобов'язання внести до ЄДР інформацію про перебування його у процесі припинення, в якій державний реєстратор діє від імені відповідного державного органу, а його дії чи бездіяльність не оскаржуються.....	94
12.9. Апеляційний господарський суд не встановив обставин справи щодо дійсної кількості членів кооперативу, чим фактично самоусунувся від здійснення правосуддя.....	95
12.10. Якщо особу не виключено зі складу учасників товариства і склад його учасників не змінився, то позов про визнання рішень зборів ТОВ недійсними є ефективним та належним способом захисту її прав.....	96
12.11. Висновки господарських судів про правомірність рішення загальних зборів кооперативу щодо виключення особи із членів кооперативу є передчасними.....	97
<i>Окрема думка</i>	97

12.12. Апеляційний господарський суд не дослідив обставин доводів підробки членської книжки садівничого товариства, пославшись на встановлення членства особи судовими рішеннями у інших справах.....	98
12.13. Суди попередніх інстанцій не дослідили та не надали належної правової оцінки укладеному між сторонами договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства.....	99
12.14. Якщо предметом спору не є оскарження дій чи бездіяльності державного реєстратора, то він не є належним відповідачем у справі щодо оскарження проведеної державної реєстрації.....	100

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ (ПІДСУДНІСТЬ) КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

1.1. Якщо позовна вимога виникає з трудових правовідносин та не є похідною від основної позовної вимоги, що пов'язана з корпоративними правовідносинами, то вона не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

Верховний Суд зазначив, що апеляційний господарський суд погодився із висновками суду першої інстанції про те, що вимоги про стягнення з товариства протиправно недоплачених коштів не є похідними від інших заявлених вимог у цій справі, що пов'язані з корпоративними правовідносинами, та виникають з трудових правовідносин.

Рішенням господарського суду у задоволенні вимог Особи-1 до ТОВ про визнання протиправним та скасування рішення єдиного учасника ТОВ від 13.04.2023 в частині звільнення Особи-1, зобов'язання ТОВ негайно поновити Особу-1 на роботі, стягнення з ТОВ середнього заробітку за час вимушеного прогулу – відмовлено. Провадження у справі в частині вимог Особи-1 про стягнення з ТОВ протиправно недоплачених коштів за період з 01.03.2022 по 13.04.2023 в загальній сумі 137 856,69 грн – закрито на підставі пункту 1 частини 1 статті 231 ГПК України. Особі-1 роз'яснено, що розгляд спору в частині вимоги про стягнення з ТОВ протиправно недоплачених коштів віднесено до юрисдикції суду загальної юрисдикції.

Постановою апеляційний господарський суд, зокрема, змінив рішення господарського суду частині відмови у задоволенні позовних вимог Особи-1 до ТОВ про визнання протиправним та скасування рішення єдиного учасника ТОВ у частині звільнення Особи-1; визнання протиправним та скасування наказ єдиного учасника ТОВ Особи-2 про звільнення Особи-1; зобов'язав ТОВ негайно поновити Особу-1 на роботі; стягнув з ТОВ суму середнього заробітку за час вимушеного прогулу, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

Верховний Суд касаційне провадження за касаційними скаргами Особи-1 та ТОВ на рішення господарських судів з підстави касаційного оскарження судового рішення, передбаченої пунктом 1 частини 2 ГПК України, зактив. Касаційні скарги Особи-1 та ТОВ у частині оскарження рішення господарських судів з підстав касаційного оскарження судових рішень, передбачених пунктом 3 частини 2 статті 287 та пунктом 6 частини 1 статті 310 ГПК України, залишив без задоволення.

Верховний Суд зазначив, що апеляційний господарський суд погодився із висновками суду першої інстанції про те, що вимоги про стягнення з товариства протиправно недоплачених коштів не є похідними від інших заявлених вимог у цій справі та виникають з трудових правовідносин. Однак, враховуючи наявність ухвали районного суду (у якій роз'яснено, що розгляд цієї справи віднесено до юрисдикції господарського суду), зазначив, що з метою забезпечення особі

права на судовий захист та підвищення довіри до судової влади в умовах воєнного стану, застосувавши Конституцію України та статтю 6 Конвенції про захист прав людини, дійшов висновку про помилковість закриття місцевим господарським судом провадження у справі в частині позовних вимог про стягнення протиправно недоплачених коштів.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 15.06.2021 у справі № 904/6125/20 зроблено висновок про те, що з огляду на існування юрисдикційного конфлікту з метою забезпечення права позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту Велика Палата Верховного Суду вважає, що справа № 904/6125/20 у частині заявлених позовних вимог до відповідачів 2–6, за якими позивачу відмовлено у відкритті провадження в цивільній справі судом загальної юрисдикції, має бути розглянута за правилами господарського судочинства лише тому, що позивачу слід забезпечити доступ до правосуддя навіть в іншому судочинстві, ніж це передбачено законом, оскільки перешкоди до розгляду в належному (цивільному) судочинстві виникли у зв'язку із процесуальною діяльністю суду.

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про те, що позовна вимога про стягнення протиправно недоплачених коштів у даному випадку має бути розглянута за правилами господарського судочинства зроблений з урахуванням висновку Великої Палати Верховного Суду, викладеного у постанові від 15.06.2021 у справі № 904/6125/20.

При цьому Верховний Суд врахував, що постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.06.2021 у справі № 904/6125/20 прийнята пізніше за постанову Великої Палати Верховного Суду від 02.02.2021 в справі № 908/3512/19 (на яку послався суд першої інстанції).

Водночас, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 755/10947/17 зазначено, що суди мають враховувати саме останню правову позицію Великої Палати Верховного Суду.

Враховуючи наведене, доводи ТОВ про наявність підстав для скасування постанови суду апеляційної інстанції відповідно до пункту 6 частини 1 статті 310 ГПК України не знайшли свого підтвердження.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 вересня 2024 року у справі № 910/12912/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121782549>.

1.2. Асоційованих членів обслуговуючого кооперативу у розрізі сплати членських внесків необхідно вважати носіями корпоративних прав

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заклав провадження у справі. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позовні вимоги у цій справі не стосуються корпоративних відносин, не пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, у зв'язку з чим зазначені вимоги підлягають розгляду не судом господарської юрисдикції.

Однак Верховний Суд зауважив, що Велика Палата Верховного Суду у постанові від 10.04.2024 у справі № 750/319/18, яку застосували суди попередніх інстанцій, не вказувала про те, що між асоційованим членом та кооперативом або його іншими членами зовсім не виникають корпоративні відносини, а лише вказала, що вони не виникають у повному обсязі.

Крім того, Верховний Суд у постановках від 28.03.2023 у справі № 916/213/22, від 30.05.2023 у справі № 916/212/22, від 07.06.2023 у справі № 916/211/22, від 28.02.2024 у справі № 906/160/23 дійшов висновку, що неповідомлення асоційованого члена про проведення загальних зборів, на яких прийняті рішення щодо його обов'язків, є порушенням його прав і має наслідком визнання недійсними таких рішень, тобто фактично встановив порушення саме корпоративних прав асоційованого члена.

Тож у розрізі сплати членських внесків асоційованих членів ОК необхідно вважати носіями корпоративних прав, а відносини між кооперативом та його асоційованими членами, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, є корпоративними в силу пункту 3 частини першої статті 20 ГПК України.

Як встановили суди попередніх інстанцій, відповідно до пункту 4.3 статуту ОК членський внесок та додатковий членський внесок – грошовий неперворотний внесок, які щомісячно сплачуються членами та асоційованими членами кооперативу для забезпечення поточної діяльності кооперативу.

Враховуючи визначену статутом мету сплату членських внесків (для забезпечення поточної діяльності кооперативу) і те, що спір у цій справі виник у зв'язку з невиконанням асоційованим членом ОК свого обов'язку зі сплати членських внесків, то ця справа підлягає розгляду в порядку господарського судочинства. Тому Верховний Суд ухвалу скасував рішення попередніх судових інстанцій, справу направив до господарського суду для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 916/5232/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660523>.

До такого ж правового висновку дійшли судові колегії у постановах Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 916/5527/23 та від 19 вересня 2024 року у справі № 916/2670/23, від 06 листопада 2024 року у справах №№ 916/337/24, 916/5182/23, від 12 грудня 2024 у справі № 916/2671/23.

1.3. Публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, зокрема, щодо сплати акцизного збору, підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено, визнано виконавчий напис приватного нотаріуса таким, що не підлягає виконанню. Верховний Суд названі судові рішення скасував, провадження у справі заклав.

Верховний Суд зазначив, що Велика Палата Верховного Суду у постанові від 26.06.2019 у справі № 591/4543/16-ц (на яку посилається скаржник), зробила висновок про те, що за своєю правовою природою погашення податкового векселя є виконанням обов'язком зі сплати податку, одним із видів якого є акцизний збір. Тому звернення відповідача до нотаріуса з метою вчинення протесту векселя у неплатежі та одержання виконавчого напису є реалізацією повноважень щодо здійснення державного контролю за дотриманням податкового законодавства. Здійснення такого державного контролю означає обов'язковість прийнятих за його результатами рішень для підконтрольного суб'єкта, що свідчить про владно-управлінський характер, а відтак і публічно-правову природу таких правовідносин.

Тож між сторонами виник публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а саме з приводу сплати акцизного збору, який підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2024 року у справі № 922/541/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122569275>.

1.4. Спір про визнання трудових відносин припиненими у зв'язку зі звільненням особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України з посади керівника товариства розглядається за правилами господарського судочинства

Враховуючи, що спір у справі виник щодо припинення правовідносин з управління юридичною особою, які існують між головою правління ОСББ та об'єднанням, а також те, що спірним є питання щодо того чи були повноваження позивачки припинені за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України, колегія суддів Верховного Суду визнала, що цей спір належить до юрисдикції господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 вересня 2024 року у справі № 925/1788/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122428634>.

1.5. Позов про оскарження рішення органу державної влади щодо підприємства, наділеного державою повноваженнями щодо створення, ліквідації, реорганізації та управління цього підприємства, не підлягає судовому розгляду у судах будь-якої юрисдикції

Рішенням господарського суду позов Державного підприємства «Національний центр Олександра Довженка» про визнання наказу Державного агентства України з питань кіно «Про реорганізацію Державного підприємства «Національний центр Олександра Довженка» незаконним задоволено.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, назване рішення скасовано й ухвалено нове про закриття провадження у справі, оскільки такий позов не підлягає судовому розгляду у судах будь-якої юрисдикції, позаяк позивач не має права оскаржувати рішення органу державної влади, наділеного державою повноваженнями щодо його створення, ліквідації, реорганізації та управління.

Верховний Суд зазначив, що у відповідних правовідносинах (відносини контролю-підпорядкування) контроль за прийнятими рішеннями Державного агентства України з питань кіно в частині управління підпорядкованим йому Державного підприємства «Національний центр Олександра Довженка» здійснюється Кабінетом Міністрів України в межах повноважень, наданих йому Законом, або іншими контролюючими органами, зазначеними в статтях 16 та 16¹ Закону України «Про управління об'єктами державної власності», залежно від характеру та підстав для оскарження.

У контексті спірних правовідносин контролю-підпорядкування, які виникають між державним органом та підпорядкованим йому підприємством, відповідачем, як органом управління, що представляє інтереси держави в частині управління об'єктами державної власності, було прийнято рішення, що входило до його компетенції; процесуальним законом у сфері господарської юрисдикції не надано право суду оцінювати ефективність прийнятих компетентними державними органами рішень на предмет доцільності реорганізації державного підприємства, оскільки таке право належить виключно органу державної влади, який має спеціальні повноваження у сфері управління об'єктами державної власності.

Тож здійснення оцінки ефективності прийнятого рішення органом управління відносно підпорядкованого йому підприємства, не є компетенцією господарського суду. Спір, у якому підприємство в особі його керівника фактично не погоджується з рішенням вищого органу управління – свого управителя, що направлене

на стратегічне керування даним підприємством, не підлягає оскарженню у судовому порядку, на що було наголошено Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 30.06.2020 у справі № 317/2777/17.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2024 року у справі № 910/11135/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123140793>.

1.6. Розгляд справи за позовом про визнання протиправним та скасування рішення Міської ради щодо внесення змін до фінансового плану Комунального підприємства належить до юрисдикції господарського суду

За обставинами справи Комунальне некомерційне підприємство міської ради «Центр первинної медичної допомоги № 1 Харківського району» (далі – Комунальне підприємство) спершу звернулося з позовом до адміністративного суду. Втім, оскільки провадження у справі було закрито на підставі пункту 1 частини першої статті 238 КАС України (справу не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства), Комунальне підприємство пред'явило позов до господарського суду.

Верховний Суд виснував, що до компетенції Міської ради належить здійснення розпорядчих функцій та прийняття рішень, зокрема, щодо реалізації організаційно-господарської діяльності підприємств, установ та організацій комунальної власності територіальної громади. Правова природа спору між Комунальним підприємством та Міською радою впливає з правовідносин управління діяльністю юридичної особи та організаційно-господарських відносин. Крім того, позивачем у справі є Комунальне підприємство, що знаходиться з відповідачем у організаційно-господарських відносинах (відносини між засновником / власником комунального майна та створеним ним підприємством).

Тож розгляд справи за позовом про визнання протиправним та скасування рішення Міської ради про внесення змін до фінансового плану Комунального підприємства належить до юрисдикції господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 грудня 2024 року у справі № 922/476/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123752015>.

Окрема думка

Суддя не погодилася із наведеними вище висновками та зазначила, що Верховний Суд повинен був скасувати оскаржувану постанову апеляційного суду та залишення в силі рішення суду першої інстанції.

На думку судді, Комунальне підприємство є юридичною особою публічного права, засновником та органом управління якого виступає Міська рада. Однією з ознак юридичної особи публічного права є реалізація публічних інтересів держави чи територіальної громади. Правовідносини в цій справі спрямовані на вирішення питань матеріального аспекту організації медичного обслуговування населенню, що має на меті передусім публічний, а не приватний інтерес.

Міська рада у спірних правовідносинах є суб'єктом владних повноважень у розумінні КАС України, оскільки здійснює публічно-владні управлінські функції у сфері забезпечення надання населенню медичних послуг на виконання повноважень засновника Комунального підприємства, тому справа підсудна адміністративному суду.

Однак, зважаючи на існування юрисдикційного конфлікту, з метою забезпечення права позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту, суддя вважає, що ця справа має бути розглянута за правилами господарського судочинства лише тому, що позивачу має бути забезпечено доступ до правосуддя.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 04 грудня 2024 року у справі № 922/476/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123713489>.

2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

2.1. Оскарження рішень органів ОСББ

2.1.1. Визнання недійсними рішень загальних зборів ОСББ, з огляду на порушення порядку їх скликання, проведення та визначення наявності необхідного кворуму

Рішенням господарського суду у задоволенні позову про визнання недійсними рішень загальних зборів ОСББ відмовлено повністю. Постановою апеляційний господарський суд змінив рішення господарського суду, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій та прийняв нове рішення про задоволення позову. Він зазначив, що судами попередніх інстанцій встановлено, що пунктом 5.5 статуту ОСББ визначено перелік питань, з яких рішення приймаються кваліфікованою більшістю голосів – 3/4 голосів присутніх на зборах членів об'єднання, зокрема, сюди входить затвердження кошторису об'єднання, балансу та річного звіту, визначення розміру внесків та платежів членів об'єднання. Водночас суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що рішення

про затвердження розміру внесків та платежів буде вважатися прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість членів співвласників об'єднання.

Однак такі висновки судами зроблено без урахування висновку щодо застосування частини чотирнадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», викладеного у постанові Верховного Суду від 20.07.2022 у справі № 908/1445/21, оскільки у цьому випадку статутом відповідача передбачено прийняття рішень про визначення переліку та розмірів внесків і платежів співвласників, відтак відповідні норми статуту щодо необхідної кількості голосів для прийняття таких рішень (3/4 голосів присутніх на зборах) суперечать названій нормі, а отже для визначення кількості голосів, необхідних для прийняття таких рішень, підлягає застосуванню саме вказана стаття Закону (не менш як 2/3 загальної кількості усіх співвласників).

Враховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду висувала, що оскільки відповідачем було порушено порядок скликання та проведення оскаржуваних зборів, порушено положення частини чотирнадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» під час визначення наявності необхідного кворуму для прийняття рішення про затвердження переліку та розмірів внесків, судами першої та апеляційної інстанцій безпідставно відмовлено у задоволенні позову про визнання недійсними рішень загальних зборів ОСББ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 вересня 2024 року у справі № 911/1088/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121725737>.

2.1.2. Дотримання порядку скликання та проведення установчих зборів ОСББ в межах чинного законодавства унеможливорює визнання їх недійсними

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів відмовлено.

Так, судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що статутом не визначено кількості голосів співвласників, необхідних для прийняття рішень про визначення розміру внесків співвласників, порядку управління й користування спільним майном, передачу у користування фізичним та юридичним особам спільного майна, як і не містить положень, які б передбачали спеціальний порядок ухвалення рішень 2/3 кількості голосів щодо питань передбачених частиною чотирнадцятою статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Тобто, у даному випадку, рішення про затвердження розміру внесків та платежів буде вважатися прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість членів співвласників об'єднання.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що у протоколі від 21.02.2020 лічильної комісії для підрахунку голосів загальних зборів співвласників ОСББ, які відбулися 05.02.2020, зазначено, що загальна кількість співвласників у будинку – 187 чоловік, загальна площа всіх квартир та нежитлових приміщень будинку – 10 929,1 м². У зборах взяли участь співвласники в кількості 27 чоловік, яким належать квартири або нежитлові приміщення загальною площею 1 723,3 м². У письмовому опитуванні взяли участь 100 осіб, яким належать квартири або нежитлові приміщення загальною площею 5 841,0 м².

Суди першої та апеляційної інстанції зазначили, що визначення відповідачем сумарної площі приміщень здійснено на підставі даних з інформаційних довідок з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно станом на 18.12.2019. Так, судами попередніх інстанцій встановлено, що по оспорюваних позивачем питанням порядку денного спірних рішень загальних зборів співвласників ОСББ проголосувала більшість членів співвласників об'єднання.

Враховуючи викладене, оскільки відповідачем не було порушено порядок скликання та проведення оскаржуваних зборів, та не було порушено положення частини чотирнадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» під час визначення наявності необхідного кворуму для прийняття рішення по спірним питанням, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2024 року у справі № 759/4401/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122240222>.

2.1.3. Направлення листа про скликання загальних зборів ОСББ рекомендованою кореспонденцією на дійсну адресу є достатнім для того, щоб вважати повідомлення належним

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано та прийнято нове, яким позов Особи-1 задоволено частково, зокрема визнано недійсним рішення загальних зборів ОСББ, у задоволенні позову в іншій частині відмовлено.

Апеляційний суд виходив з того, що Особа-1 була належним чином повідомлена про дату, час, місце проведення, порядок денний загальних зборів ОСББ, призначених як на 02.07.2017, так й на 01.04.2018; при підрахунку голосів загальних зборів відповідача, проведених 02.07.2017, потрібно виходити з того, що кожний

співвласник має один голос; статут в редакції 13.09.2015 прямо суперечить положенням Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» в частині необхідної кількості голосів для прийняття рішення загальними зборами ОСББ, а тому в цій частині необхідно враховувати саме положення вказаного Закону; з огляду на питання порядку денного загальних зборів ОСББ від 02.07.2017 всі рішення на цих зборах можуть бути прийняті, якщо за них проголосувало більше половини загальної кількості співвласників.

У контексті цих висновків Верховний Суд звернув увагу на те, що направлення листа рекомендованою кореспонденцією на дійсну адресу є достатнім для того, щоб вважати повідомлення належним, оскільки отримання зазначеного листа адресатом перебуває поза межами контролю відправника.

Аналогічний висновок міститься у постанові Великої Палати Верховного Суду від 25.04.2018 у справі № 800/547/17 та постановах Верховного Суду від 27.11.2019 у справі № 913/879/17, від 21.05.2020 у справі № 10/249-10/19, від 15.06.2020 у справі № 24/260-23/52-6, від 21.01.2021 у справі № 910/16249/19, від 18.03.2021 у справі № 911/3142/19, від 19.05.2021 у справі № 910/16033/20, від 07.02.2024 у справі № 904/853/23 тощо.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 листопада 2024 року у справі № 916/2737/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123033264>.

2.1.4. Законодавство надає можливість рішенням зборів співвласників передбачити інший порядок розподілу витрат на управління багатоквартирним будинком

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним рішення ОСББ відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що оскільки ні положення статуту ОСББ, ні норми Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», зокрема, статті 20 цього Закону, не містять застереження (заборони) щодо можливості встановлення за рішенням загальних зборів співвласників іншого порядку розподілу витрат співвласників на управління багатоквартирним будинком, Суд вважає цілком законним прийняття такого рішення з урахуванням норми частини другої статті 12 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», так як ця норма не суперечить ні положенням статуту ОСББ, ні нормам Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», а по суті доповнює їх, надаючи загальним зборам співвласників у межах їх виключної компетенції (щодо визначення порядку сплати, переліку та розмірів внесків і платежів співвласників) можливість встановити інший

порядок розподілу витрат на управління багатоквартирним будинком, зокрема встановити однаковий для всіх співвласників розмір одноразового внеску на створення накопичувального фонду для проведення ремонтних робіт у будинку.

З огляду на наведене, Верховний Суд не вбачав підстав для відступу від висновку Верховного Суду, викладеного у постанові від 18.07.2024 у справі № 914/2347/23, щодо того, що законодавство надає можливість рішенням зборів співвласників передбачити інший порядок розподілу витрат на управління багатоквартирним будинком.

Крім того, Верховний Суд зауважив, що збори співвласників були проведені 18.11.2023, а письмове опитування – в період з 20.11.2023 по 14.12.2023, то цілком законними та обґрунтованими є висновки судів попередніх інстанцій про дотримання відповідачем процедури проведення письмового опитування згідно з нормами частини шістнадцятої статті 10 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» (в редакції, чинній на час проведення загальних зборів співвласників ОСББ), чого скаргниця за текстом своєї касаційної скарги належним чином не спростовує.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 902/69/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916286>.

2.1.5. Статутом об'єднання може бути встановлено інший порядок визначення кількості голосів, що належать кожному співвласнику на загальних зборах, ніж це передбачено законодавством

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним рішення ОСББ відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що позивач не погоджується із судами, стверджуючи, що Закон має більшу юридичну силу, ніж статут, і у разі, якщо положення статуту суперечать закону, слід керуватися саме нормами закону.

Частина дванадцята статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» дійсно передбачала, що кожний співвласник (його представник) під час голосування має кількість голосів, пропорційну до частки загальної площі квартири або нежитлового приміщення співвласника у загальній площі всіх квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку.

Утім на момент прийняття у вересні 2023 рішень загальних зборів її виключено на підставі Закону № 3270–IX від 14.07.2023 і цю статтю згідно із Законами № 417–

VIII від 14.05.2015 у редакції Закону № 3270–IX від 14.07.2023 доповнено новою частиною про те, що статутом об'єднання може бути встановлено інший порядок визначення кількості голосів, що належать кожному співвласнику на загальних зборах, ніж передбачено частинами чотирнадцятою та п'ятнадцятою статті 6 цього Закону.

Тому апеляційний господарський суд правильно керувався положеннями пункту 7 розділу III статуту ОСББ, які визначають, що голосування пропорційно до частки загальної площі або нежитлового приміщення у загальній площі всіх квартир не відбувається. При цьому посилання цього суду на положення частини дванадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» не призвели до ухвалення неправильного рішення. До того ж, як зазначив суд апеляційної інстанції, позивач у позовній заяві не порушував питання достатності голосів для прийняття відповідних рішень на оспорюваних загальних зборах та визнання недійсними і скасування рішень з підстави недостатності голосів співвласників для прийняття рішень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2024 року у справі № 916/726/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123752033>.

2.2. Оскарження рішень органів АТ

2.2.1. Акціонер має право звернутися до суду з позовом про визнання недійсним правочину із заінтересованістю, вчиненого на умовах, які є для товариства гіршими за звичайні ринкові умови

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду, залишив у силі рішення місцевого господарського суду та зазначив таке. Дійсно, стаття 72 Закону України «Про акціонерні товариства» визначає можливість схвалення акціонерним товариством правочину, щодо якого є заінтересованість, вчиненого з порушенням порядку прийняття рішення про його вчинення. Однак Верховний Суд звернув увагу на те, що приписи названої статті Закону не позбавляють акціонера права, передбаченого частиною дванадцятою статті 71 Закону України «Про акціонерні товариства», звернутися до суду з відповідним позовом про визнання недійсним правочину із заінтересованістю, вчиненого на умовах, які за висновком залученої особи є для товариства гіршими за звичайні ринкові умови.

Так, зосередившись виключно на дослідженні питання щодо подальшого схвалення загальними зборами ПрАТ оскаржуваних договорів купівлі-продажу, поза увагою апеляційного господарського суду залишилася необхідність дослідження

наявності/відсутності обставин щодо укладення спірних договорів на умовах, які є для товариства гіршими за звичайні ринкові умови, доводів позивача і третьої особи, спростування відповідних висновків місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 вересня 2024 року у справі № 924/1080/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121688551>.

2.2.2. Проникнення за «корпоративну завісу» та звернення учасника товариства з позовом в інтересах самого товариства допускається за виняткових обставин

Щодо позовних вимог про визнання недійсними договорів та скасування рішень про державну реєстрацію, Верховний Суд зазначив таке.

Велика Палата Верховного Суду в постановях від 08.10.2019 у справі № 916/2084/17, від 15.10.2019 у справі № 905/2559/17, від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16 зазначала, що за договором, укладеним товариством, права та обов'язки набуває таке товариство як сторона договору. При цьому, правовий стан (сукупність прав та обов'язків) безпосередньо учасників цього товариства жодним чином не змінюється. Повноваження діяти від імені юридичної особи є можливістю створювати, змінювати, припиняти цивільні права та обов'язки юридичної особи (стаття 239 ЦК України). Таке повноваження не належить до корпоративних прав учасника юридичної особи. Відтак належним заявником є той, хто звертається за захистом саме свого права. Отже, належним позивачем у подібних справах є юридична особа, права якої порушено, а не її учасник.

Зазначений висновок Великої Палати Верховного Суду має загальний характер та не залежить від розміру частки учасника у статутному капіталі товариства, отримання ним прибутку від діяльності товариства або реалізації корпоративного права на управління діяльністю товариства.

Такі висновки відповідають усталеній практиці ЄСПЛ. Дopusкається проникнення за «корпоративну завісу» та звернення учасників товариства з позовом в інтересах самого товариства, але за виняткових обставин. Такими винятковими обставинами можуть бути, наприклад, відкриття ліквідаційної процедури та визнання боржника банкрутом, наслідком чого є припинення повноважень органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, а також припинення повноваження власника (органу, уповноваженого управляти майном) майна банкрута, або запровадження тимчасової адміністрації чи оголошення про ліквідацію банку, в результаті чого припиняються всі повноваження органів управління банку (загальних зборів, наглядової ради і правління) та органів контролю (внутрішнього аудиту).

У справі, що переглядається, суди попередніх інстанцій не встановили, що відносно ПрАТ була відкрита ліквідаційна процедура та його було визнано банкрутом,

а ліквідатор неналежним чином вчиняє дії на захист прав банкрута. Тому є обґрунтованими висновки судів попередніх інстанцій про відмову у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними договорів та похідних від них вимог про скасування рішень про державну реєстрацію права власності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 вересня 2024 року у справі № 924/981/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122087873>.

2.2.3. Критерії щодо підприємств, установ та організацій, яких АРМА може обрати управителем активів, який позбавлений обов'язку погоджувати свої дії з власником активів, законодавством не встановлені

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, скасовано рішення господарського суду, прийнято нове рішення, яким у задоволенні позову ПрАТ до АТ про визнання недійсними рішень загальних зборів АТ відмовлено.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована, серед іншого, тим, що відповідно до укладеного договору АТ отримало в управління належні позивачу цінні папери (акції), емітовані відповідачем, та повноваження щодо реалізації як прав на цінні папери, так і прав за цінними паперами, серед яких право на участь в управлінні акціонерним товариством, у тому числі на скликання та проведення загальних зборів акціонерів товариства. Оскільки судом не встановлено невідповідності такого правочину умовам статті 203 ЦК України, доказів визнання його недійсним судом не надано, то положення частини 13 статті 36 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» не підлягають застосуванню до правовідносин, що склалися, а тому доводи позивача щодо його нікчемності також не знайшли свого підтвердження в процесі розгляду справи.

АТ не здійснює діяльність з управління портфелем фінансових інструментів, а здійснює діяльність управління активами на підставі статті 211 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів». Діяльність з управління портфелем фінансових інструментів та діяльність управління активами не є тотожними видами діяльності. Отже, твердження позивача про те, що АРМА може обрати управителем арештованих акцій лише юридичну особу у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю, для яких операції з фінансовими інструментами є виключним видом діяльності та котрі отримали ліцензію на право проведення професійної діяльності на ринках капіталу з торгівлі фінансовими інструментами, що передбачає діяльність з управління портфелем фінансових інструментів, є необґрунтованим, оскільки відповідні критерії щодо підприємств, установ та організацій, яких АРМА може обрати управителем арештованих акцій,

законодавством не встановлені. Наведені ж позивачем критерії стосуються інвестиційних фірм, які провадять діяльність з торгівлі фінансовими інструментами, зокрема, діяльність з управління портфелем фінансових інструментів, та до спірних правовідносин не застосовуються.

АТ здійснює управління активами позивача на підставі договору, у тому числі в його інтересах, а також наділений повноваженнями реалізовувати передбачені права акціонера позивача, зокрема призначати фізичних осіб, які є його представниками, до складу органів управління юридичних осіб, брати участь та голосувати з усіх питань порядку денного загальних зборів акціонерів, протилежні доводи позивача суд визнав непереконливими. Крім того, судом взято до уваги застосування у спірних правовідносинах процедури передання в управління активів позивача саме за статтею 211 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», частина 7 якої позбавляє управителя обов'язку погоджувати свої дії з власником активів у разі здійснення управління активами під час здійснення повноважень власника таких активів у вищих органах управління відповідної юридичної особи.

Оскільки АТ під час скликання та проведення дистанційних загальних зборів акціонерів ПрАТ, як управитель акцій позивача, представляло інтереси останнього як акціонера, власника акцій, суд зазначив про не доведення позивачем порушення його корпоративних прав щодо управління товариством, у тому числі на участь у таких зборах, на голосування з питань порядку денного зборів, обрання членів органу управління товариства тощо. Відповідно, оскільки позивачем не доведено порушення його корпоративних прав оспорюваними рішеннями, посилання позивача на недотримання вимог закону, статуту про скликання і проведення загальних зборів, не є достатньою і самостійною підставою для визнання таких рішень недійсними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2024 року у справі № 918/872/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123140728>.

2.2.4. Поняття «законного інтересу щодо володіння акціями» та «законного інтересу щодо ухвалення управлінських рішень загальними зборами акціонерів товариства» не є тотожними

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів, наказу, довіреності та скасування реєстраційних дій відмовлено. Рішення судів мотивовані тим, що позивач (компанія) на дату проведення спірних загальних зборів акціонерів вже не був акціонером ПАТ та

носієм відповідних корпоративних прав, що вказує на відсутність порушених прав та охоронюваних законом інтересів спірними рішеннями позачергових загальних зборів акціонерів ПАТ. Тому відповідно такі рішення не породжують для нього правових наслідків, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер лише для суб'єктів цих відносин, не порушують (відсутнє) право позивача на управління ПАТ.

Верховний Суд названі рішення змінив, виклавши їх мотивувальні частини в редакції цієї постанови. Верховний Суд зазначив, що можливість реалізації корпоративних прав, у тому числі, права на управління юридичною особою шляхом участі у загальних зборах акціонерів, нерозривно пов'язане з правом власності на акції. Проте з 06.11.2022 власником акцій ПАТ стала Держава Україна в особі Міністерства оборони України, у зв'язку з чим, починаючи з цієї дати позивач перестав бути акціонером ПАТ, а відтак і носієм відповідних корпоративних прав.

Твердження позивача про те, що ним вживаються заходи стосовно поновлення порушених прав на акції ПАТ, не спростовують зазначених висновків, оскільки сам лише факт пред'явлення позову про оскарження правочинів щодо зміни титулу на цінні папери та витребування акцій на користь попереднього власника, не свідчить і не підтверджує наявності у позивача будь-якого правового зв'язку (корпоративного) з акціонерним товариством.

Верховний Суд зазначив, що у тексті касаційної скарги позивач підмінює поняття «законного інтересу щодо володіння акціями» та «законного інтересу щодо ухвалення управлінських рішень загальними зборами акціонерів товариства», які, очевидно, не є тотожними. Так, Законом України «Про акціонерні товариства» і судовою практикою прямо визначено, що охоронюваний законом інтерес щодо прийнятих вищим органом управління товариства рішень, як і право їх оскарження, мають саме учасники такого товариства.

Захищаючи власне право на володіння акціями, позивач вправі оскаржувати в судовому порядку правочини, на підставі яких відбулось примусове відчуження акцій, однак це не свідчить про наявність у позивача охоронюваного інтересу до рішень, ухвалених акціонерами ПАТ після процедури примусового відчуження акцій позивача, оскільки припинення права власності на акції свідчить і про відсутність легітимного інтересу до управління юридичною особою, якою управляють нові акціонери.

Висновки судів попередніх інстанцій про відмову в позові в частині вимог про визнання недійсними рішень позачергових загальних зборів акціонерів ПАТ є обґрунтованими, з огляду на відсутність порушених прав та інтересів позивача у спірних правовідносинах. Водночас предметом спору у справі є, зокрема, визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів ПАТ, з огляду на те, що оспорювані загальні збори були проведені не в порядку та у спосіб, що визначений у Законі України «Про акціонерні товариства». При цьому сам

позивач у тексті касаційної скарги наполягає на тому, що його вимоги у іншій справі не ґрунтуються на обставинах правомірності чи неправомірності відчуження акцій ПАТ.

Суди під час вирішення спору виснували, зокрема, щодо правових підстав та доцільності примусового відчуження акцій позивача. З огляду на заявлені позивачем вимоги, до предмету доказування у даному спорі належить встановлення обставин щодо дотримання порядку скликання та проведення оспорюваних загальних зборів вимогам, що визначені Законом України «Про акціонерні товариства». Водночас, як було зазначено вище, такі обставини могли оцінюватися судами виключно після встановлення порушення корпоративних прав або інтересів позивача.

Отже, наведені у судових рішеннях висновки щодо правових підстав та доцільності примусового відчуження акцій позивача, лежать за межами предмета доказування у даній справі та не мають правового значення в контексті підстав, предмета позову та предмета доказування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2024 року у справі № 910/1930/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123012257>.

2.3. Оскарження рішень органів ТОВ

2.3.1. Учасник товариства, який самостійно скликає загальні збори, якщо товариство не скликає загальні збори на його вимогу та не повідомляє про відмову у їх скликанні, має дотримуватися порядку їх скликання

Верховний Суд рішення судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову про визнання недійсними рішень загальних зборів, скликаних учасником товариства самостійно, залишив без змін.

Верховний Суд, зазначив, що відповідно до частини дев'ятої статті 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у разі якщо протягом 10 днів з дня, коли товариство отримало чи мало отримати вимогу про скликання загальних зборів, учасники не отримали повідомлення про скликання загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлено статутом, особи, які ініціювали їх проведення, можуть скликати загальні збори учасників самостійно. У такому випадку обов'язки щодо скликання та підготовки проведення загальних зборів учасників, передбачені статтею 32 цього Закону, покладаються на учасників товариства, які ініціювали загальні збори учасників.

У справі, що переглядалася, перед судом постало питання щодо дотримання учасником товариства, який володіє часткою у статутному капіталі товариства

в розмірі більше, ніж 10 відсотків (54,77 %), вимог частин п'ятої та дев'ятої статті 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», зокрема щодо реалізації учасником товариства, який самостійно ініціював проведення загальних зборів, свого обов'язку щодо направлення товариству вимоги про скликання загальних зборів перед тим як він самостійно ініціював їх проведення.

Як встановили суди попередніх інстанцій, учасник товариства надав докази направлення директору товариства двох вимог щодо скликання позачергових зборів учасників товариства (на підтвердження надано рекомендовані повідомлення про вручення поштового відправлення з відбитками штемпелю пошти від 20.01.2021 та 09.08.2021 та описами вкладень). Тому суди дійшли висновку, що отримання товариством вимоги про скликання загальних зборів є доведеним та, зважаючи на бездіяльність товариства, учасник товариства на підставі частини дев'ятої статті 31 названого Закону мав право скликати загальні збори самостійно.

Верховний Суд погодився із правовою позицією судів попередніх інстанцій, що формальна невідповідність змісту рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення, оформленого працівником органу зв'язку, що до того ж знаходиться поза межею відповідальності відправника, вимогам Правил надання послуг поштового зв'язку, не може свідчити про невиконання третьою особою свого обов'язку з направлення вимоги товариству та про не здійснення, як такого, поштового відправлення; крім цього, частина п'ята статті 31 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" не встановлює порядку подання учасником виконавчому органу товариства вимоги про скликання загальних зборів, а під час розгляду справи представник відповідача (товариства) не заперечував, що товариство отримувало вимоги учасника про скликання загальних зборів.

Отже, з урахуванням встановлених фактичних обставин суди дійшли висновку, що учасник товариства виконав обов'язок з направлення вимоги товариству. Відповідні обставини були встановлені як на підставі досліджених доказів (рекомендовані повідомлення про вручення поштового відправлення з відбитками штемпелю пошти та описи вкладень), так і на підставі відсутності заперечень товариства щодо факту отримання вимоги.

Тож обґрунтованим є висновок суду апеляційної інстанції, що частина п'ята статті 31 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" не встановлює порядку подання учасником виконавчому органу товариства вимоги про скликання загальних зборів, оскільки ця норма не передбачає, зокрема, що вимога має бути направлена саме рекомендованим листом із описом вкладення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2024 року у справі № 904/9559/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122543413>.

2.3.2. Якщо всі учасники товариства підписали протокол загальних зборів учасників, то рішення вважаються прийнятими одноголосно і дотримання порядку проведення та скликання загальних зборів у такому разі не вимагається

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано та ухвалено нове, яким у задоволенні позову про визнання недійсними рішень загальних зборів відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що колегія суддів суду апеляційної інстанції, дослідивши у сукупності фактичні обставини невиконання позивачем вимог суду, що полягало в ухиленні від подання суду на його вимогу необхідних для проведення експертизи матеріалів, а також ухиленні від оплати експертного дослідження, дійшла висновку про наявність підстав відповідно до приписів частини четвертої статті 102 ГПК України встановити обставину справи, а саме, що підпис у протоколі загальних зборів учасників ТОВ виконано саме Особою-1. При цьому колегія суддів зазначила, що зворотного не встановлено судовим експертом під час дослідження та складання висновку, зокрема саме у зв'язку з тим, що позивачем надано недостатню кількість вільних та умовно-вільних зразків його підпису та почерку.

Тож суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що оскільки всі учасники товариства підписали протокол загальних зборів учасників ТОВ, рішення вважаються прийнятими одноголосно і відповідно до встановлених обставин справи та приписів законодавства дотримання порядку проведення та скликання загальних зборів, у тому числі повідомлення учасників товариства, у такому разі не вимагається.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 жовтня 2024 року у справі № 910/3235/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122498677>.

2.3.3. Порядок обрання та припинення повноважень наглядової ради в товаристві, що не передбачає однастайності голосування, відрізняється від порядку створення інших органів товариства, голосування якого вимагає такої однастайності

Верховний Суд виснував, що судами обох інстанцій встановлено, що відповідачем належним чином виконано приписи чинного законодавства в частині повідомлення позивача про скликання загальних зборів. Те, що він був повідомлений про призначення загальних зборів на 23.05.2023, підтверджується також його листом

від 12.05.2023, яким він повідомляв, що на час проведення зборів буде перебувати у закордонному відрядженні та просив відкласти проведення зборів на пізнішу дату. Попри зазначене, він не скористався своїм правом на участь у загальних зборах особисто або через представника.

Щодо доводів скаржника, що питання порядку денного щодо створення нового органу – наглядової ради товариства та питання порядку денного щодо перерозподілу часток потребують одностайного голосування згідно із вимогами статуту товариства, колегія суддів Верховного Суду зазначила таке.

Прийняття рішень загальними зборами учасників з питань порядку денного врегульовано статтею 34 Закону України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю”.

Зокрема, рішення загальних зборів учасників приймаються відкритим голосуванням, якщо інше не передбачено статутом товариства. Рішення з питань, передбачених пунктами 2, 3, 13 частини другої статті 30 цього Закону, приймаються трьома чвертями голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

Рішення загальних зборів учасників з питань, передбачених пунктами 4, 5, 9, 10 частини другої статті 30 цього Закону, приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

Рішення загальних зборів учасників з усіх інших питань приймаються більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

Статутом товариства може встановлюватися інша кількість голосів учасників товариства (але не менше, ніж більшість голосів), необхідна для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників, крім рішень, які відповідно до цього Закону приймаються одностайно. Відповідні положення можуть бути внесені до статуту, змінені або виключені з нього одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

Відповідно до пункту 5.14 статуту товариства рішення загальних зборів учасників з питань, передбачених підпунктів 4, 5, 9, 10 пункту 5.2 статуту, приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань. Рішення загальних зборів з усіх інших питань приймаються більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

Судами встановлено, що спірним рішенням (пункт 3 порядку денного) перерозподілу часток не затверджувалося, а фіксувалися відомості про розмір статутного капіталу товариства та інформація про склад дійсних учасників товариства у зв'язку з тим, що після смерті єдиного учасника товариства всі спадкоємці, які отримали свідоцтво про право на спадщину, зареєструвалися в ЄДР як учасники товариства.

Тож судами встановлено, що позивачі помилково ототожнювали обрання та припинення повноважень наглядової ради в товаристві (підпункт 6 пункту 5.2

статуту), що не передбачає одностайність голосування, зі створенням інших органів товариства (підпункт 9 пункту 5.2 статуту), голосування якого вимагає одностайність.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 у справі № 917/1072/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916229>.

2.3.4. Підписуючи протокол загальних зборів про передачу частки товариства іншій особі, особа надає свою згоду на це та підтверджує, що не претендує на своє переважне право придбання цієї частки

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень зборів товариства відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що Особа-1 (позивач) підписала протокол, тим самим вона надала свою згоду на передачу частини частки Особи-2 у статутному капіталі ТОВ-1 на користь третіх осіб – ТОВ-2 та Особи-3, та підтвердила, що не претендує на своє переважне право придбання цієї частки.

Також судом апеляційної інстанції встановлено, з урахуванням обставин, встановлених господарськими судами у інших справах, що зміст заяв Особи-1, посвідчених приватним нотаріусом свідчить про те, що вона була обізнана про майбутній продаж її чоловіком Особи-2 53,8 % корпоративних прав на частку у статутному капіталі ТОВ-1 ТОВ-2 та Особи-3, дає згоду на такий продаж корпоративних прав та укладення договору купівлі-продажу цих корпоративних прав на умовах та за ціну за його бажанням; договір купівлі-продажу корпоративних прав укладатиметься її чоловіком Особи-2 в інтересах їх сім'ї та на умовах, які вони попередньо обговорили і вважають вигідними для них, укладення цього договору відповідає їх спільному волевиявленню.

Враховуючи викладене, суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що Особа-1 не довела порушення спірним рішенням загальних зборів учасників свого права, на захист якого подано позов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2024 року у справі № 910/14422/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123674530>.

2.4. Оскарження рішень органів кооперативу

2.4.1. Наявність оформленої, хоча і з певними недоліками, членської книжки свідчить про те, що особа є членом садівничого товариства

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду, ухвалено нове рішення, яким відмовлено у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів. Відхиливши посилання позивача на членську книжку та довідку, видану головою правління садівничого товариства, суд апеляційної інстанції визнав необґрунтованими висновки суду першої інстанції про те, що позивач є членом товариства, а тим самим про відсутність порушення відповідачем його прав та інтересів рішенням загальних зборів.

Верховний Суд скасував названу постанову, а рішення господарського суду залишив у силі.

Суд першої інстанції, дослідивши подані позивачем докази та врахувавши доводи обох сторін, дійшов висновку, що наявність оформленої, хоча і з певними недоліками, членської книжки дає суду підстави виходити з того, що позивач скоріше є членом товариства, оскільки неспростовних доказів зворотного в матеріалах справи не має. Відповідний доказ членства існує і відповідає фактичним обставинам справи. Членство позивача також підтверджено довідкою, виданою товариством, спростування якої відповідачем суд не визнав переконливим.

Верховний Суд у постанові від 15.06.2022 у справі № 916/700/21 зазначив, що усталеною є практика, відповідно до якої членська книжка садівника визнається тим документом, який підтверджує, що певна особа є членом садівничого кооперативу. Зокрема, у постановах від 20.07.2021 у справі № 916/1178/20, від 25.10.2019 у справі № 509/1760/16-ц, від 24.06.2021 у справі № 916/3581/19 Верховний Суд вважав доведеною обставину того, що особа є членом садівничого кооперативу, якщо була надана книжка садівника. При цьому не вимагалось надання додаткових доказів, зокрема, документів, що підтверджують право власності на земельну ділянку із зазначенням кадастрового номеру та інших.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 жовтня 2024 року у справі № 911/1402/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122188048>.

2.4.2. Визначальним моментом у набутті особою членства в кооперативі та відповідних прав і обов'язків є прийняття загальними зборами кооперативу рішення про затвердження питання щодо прийняття особи до кооперативу

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог Особи-1

до Житлово-будівельного кооперативу про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів, скасування запису про державну реєстрацію змін до установчих документів відмовлено.

Щодо моменту вступу Особи-1 до кооперативу Верховний Суд зазначив, що відповідно до статті 11 Закону України «Про кооперацію» вступ до кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви. Особа, яка подала заяву про вступ до кооперативу, вносить вступний внесок і пай у порядку та розмірах, визначених його статутом. Рішення правління чи голови кооперативу про прийняття до кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами його членів. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу. Тому аналіз названої норми права дає підстави для висновку, що визначальним моментом у набутті особою членства в кооперативі та відповідних прав і обов'язків є прийняття загальними зборами кооперативу рішення про затвердження питання щодо прийняття особи до кооперативу. Аналогічний висновок міститься у постанові Верховного Суду від 13.09.2023 у справі № 916/147/22.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, про те, що незазначення позивачем в чому саме виявляється порушення його прав та інтересів прийняттям оскаржуваних рішень загальних зборів, а також встановлення факту набуття позивачем членства в кооперативі (корпоративних прав) з 30.06.2021 свідчить про відсутність правових підстав для визнання недійсними та скасування рішень загальних зборів відповідача від 23.09.2016.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2024 року у справі № 910/6927/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122983688>.

2.4.3. Якщо станом на дату прийняття рішень загальних зборів кооперативу особа не була членом кооперативу, то відсутності порушення її корпоративних прав

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних про визнання недійсними рішень загальних зборів кооперативу та скасування змін до відомостей вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що суди попередніх інстанцій правильно виснували, що на дату прийняття оскаржуваних позивачем рішень, оформлених протоколами загальних зборів членів кооперативу Особа-1 припинила членство в ньому згідно з рішенням, оформленим протоколом загальних зборів. Тож спірними рішеннями не могли бути порушені корпоративні права позивача, оскільки станом на дату їх прийняття позивач не був членом кооперативу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 листопада 2024 року у справі № 924/1174/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123226250>.

2.5. Оскарження рішень релігійної організації

2.5.1. Позов про визнання недійсним статуту релігійної організації в новій редакції не може розглядатися судом без участі у справі релігійної організації

Верховний Суд змінив мотивувальні частини рішень судів про відмову у задоволенні позову у редакції цієї постанови, в іншій частині – залишив без змін.

Верховний Суд зазначив, що фактичною підставою для звернення позивача з цим позовом до суду стали не стільки дії відповідача щодо затвердження статуту релігійної організації в новій редакції, а саме щодо перевірки поданих на реєстрацію документів законодавству та чинному статуту релігійної громади, про що вказує позивач, скільки дії осіб, які прийняли відповідне рішення про зміну підлеглості релігійної громади, що, в свою чергу, не може доводитись у спорі тільки за участі обласної державної адміністрації, яка лише здійснила реєстрацію статуту релігійної організації в новій редакції, затвердженого відповідним рішенням загальних (парафіяльних) зборів членів релігійної організації.

Тож оскільки підставою позову про визнання недійсним статуту релігійної організації в новій редакції насамперед є незгода позивача з рішенням загальних (парафіяльних) зборів членів релігійної організації про зміну канонічної підлеглості та затвердження статуту релігійної організації в новій редакції, прийнятого, на його думку, невідомими особами (не членами релігійної організації) з порушенням норм законодавства та процедури проведення таких зборів всупереч раніше прийнятому статуту, відповідний спір про визнання недійсним статуту релігійної організації не може розглядатися без участі такої релігійної організації, адже спір, в якому доводиться протиправність прийняття рішення про зміну канонічної підлеглості та затвердження статуту релігійної організації в новій редакції безпосередньо стосуються прав та обов'язків релігійної організації, а саме порядку організації та управління релігійною організацією як юридичною особою, втім остання не була залучена до участі у цій справі як відповідач.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 вересня 2024 року у справі № 910/4517/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121403253>.

2.5.2. Якщо особа стверджує, що оспорювані рішення загальних зборів релігійної громади приймалися особами, які не були членами цієї громади, відповідно саме вона має довести, на чому ґрунтуються такі твердження

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що, здійснивши правовий аналіз положень статуту, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, виснував про відсутність фіксованого членства в релігійній організації, з огляду на те, що для участі у парафіяльних зборах достатнім є відповідність наступним критеріям: досягнення 18-річного віку; визнання обов'язковості статуту УПЦ та даного статуту; регулярне прийняття участі у літургійному житті парафії; відзначення християнською доброчесністю; не перебування під заборонаю в священнослужінні, церковним або кримінальним судом загальної юрисдикції.

Як встановили суди попередніх інстанцій, на загальних зборах релігійної організації 26.01.2019 було зареєстровано 435 присутніх осіб; 17.02.2019 – 295 осіб; 14.04.2019 – 315 осіб.

На загальних зборах 26.01.2019 за питання порядку денного позитивно проголосували 398 осіб, 17.02.2019 та 14.04.2019 – рішення приймалися одногolosно, що підтверджується відповідними протоколами та реєстрами представників релігійної громади православного храму села, які були присутніми на загальних зборах.

Враховуючи назване, зокрема, відсутність фіксованого членства у релігійній організації, апеляційний суд виснував про відсутність доказів невідповідності числа осіб, присутніх на загальних зборах, вимогам пунктів 1.3, 2.2 статуту від 07.07.2015.

Верховний Суд погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції, при цьому відхилив посилення скажника на те, що у зборах брали участь особи, які не вправі були діяти як орган юридичної особи, повноважний приймати рішення, зокрема про зміну підлеглості у канонічних і організаційних питаннях, внесення змін до статуту. Оскільки саме позивач (скажник) стверджував, що оспорювані рішення загальних зборів релігійної громади приймалися особами, які не були членами цієї громади, відповідно саме він має довести, на чому ґрунтуються такі твердження, тобто вказати на критерії, які дозволяли б суду встановити, чи є певна особа членом громади.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 вересня 2024 року у справі № 902/1043/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121403254>.

Суддя зазначив, що позивачі звернулися до суду за захистом права на свободу віросповідання, яке вважали порушеним у зв'язку з позбавленням їх можливості сповідувати обрану релігію спільно з тими, хто поділяє їхні переконання, а відтак позов поданий на захист цього права саме в його колективному вимірі. При цьому позбавлення їх можливості сповідувати обрану релігію спільно з тими, хто поділяє їхні переконання, позивачі убачають саме в тому, що спірним рішенням загальних зборів релігійної громади змінено її підлеглість у конфесійних та організаційних питаннях.

Так, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від часу його прийняття у 1991 році містив у статті 8 положення про те, що держава визнає право релігійної громади на її підлеглість у канонічних і організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням) і вільну зміну цієї підлеглості (чинні на час виникнення спірних правовідносин). Однак право на вільну зміну релігійною громадою підлеглості у канонічних і організаційних питаннях не було забезпечене механізмом його реалізації, що мало наслідком міжконфесійні конфлікти.

Отже, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» як у редакції на час виникнення спірних правовідносин, так і у редакції після внесення вищезазначених змін (законом від 17.01.2019 № 2673–VIII) передбачав виключне право релігійної громади на її підлеглість у канонічних і організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням) і вільну зміну цієї підлеглості. Тобто суб'єктом таких правовідносин є саме релігійна громада.

Разом з тим, механізм зміни підлеглості релігійної громади канонічним і організаційним питанням, запроваджений Законом від 17.01.2019 № 2673–VIII, набув чинності вже після проведення спірних загальних зборів, а відтак дані норми закону у цій частині не мають зворотної дії в часі та не можуть застосовуватись до спірних правовідносин.

З огляду на наведене суддя Верховного Суду вважає, що необхідно розмежовувати такі поняття як «територіальна громада» та «релігійна громада», адже у питанні зміни підлеглості релігійної громади в канонічних і організаційних питаннях визначальну роль відіграє саме «релігійна громада», адже лише члени такої наділені правом участі в загальних зборах та голосуванні на них.

Разом з тим, у справі, що розглядається суди фактично ототожнили наведені поняття, не розмежувавши їх, та відповідно не встановили хто з осіб, що були присутні на загальних зборах дійсно входили до «релігійної громади» та відповідно мали право голосу на таких зборах.

Тож з урахуванням викладеного суддя відзначив, що, на його думку, касаційні скарги необхідно було задовольнити частково, оскаржувані судові рішення скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 04 вересня 2024 року у справі № 902/1043/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121562141>.

2.5.3. Чинне законодавство України не визначає необхідну кількість присутніх на зборах від загальної кількості членів релігійної громади та не встановлює умови (підстави) правомочності парафіяльних зборів

Верховний Суд виснував, що ні чинне законодавство України, ні статут церкви не визначають необхідну кількість присутніх на зборах від загальної кількості членів релігійної громади та не встановлюють умови (підстави) правомочності парафіяльних зборів, тому визнав недоведеними твердження скаржника про ухвалення спірних рішень на зборах за відсутності наявності кворуму. Частина жителів селища вирішили добровільно змінити канонічну приналежність, перейшовши до Православної Церкви України, чим виразили своє право на свободу віросповідання, необхідне у демократичному суспільстві. Реалізація такого права релігійної громади не може бути обмеженою особистими інтересами особи, яка не згідна із прийнятими рішеннями про канонічне підпорядкування релігійної громади.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 вересня 2024 року у справі № 906/820/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660743>.

Окрема думка

На думку судді, слід розмежовувати такі поняття як «територіальна громада» та «релігійна громада», адже у питанні зміни підлеглих релігійної громади в канонічних і організаційних питаннях визначальну роль відіграє саме «релігійна громада», адже лише члени такої наділені правом участі в загальних зборах та голосуванні на них. Однак суди фактично ототожнили наведені поняття, не розмежувавши їх, та відповідно не встановили хто з осіб, що були присутні на загальних зборах дійсно входили до «релігійної громади» та відповідно мали право голосу на таких зборах.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 12 вересня 2024 року у справі № 906/820/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121726039>.

2.6. Оскарження рішень Всеукраїнської профспілки військових, працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій

2.6.1. Оскільки в нормах законодавства відсутні вимоги щодо порядку здійснення повідомлення про скликання з'їзду Всеукраїнської профспілки військових, працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій, і якщо це не прописано статутом, то таке повідомлення може бути виражене у довільній формі

Рішенням господарського суду позов Особи-1 (голови Всеукраїнської профспілки військових, працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій (далі – Профспілка)) задоволено частково: 1) визнав недійсним пункт 3 рішення другого з'їзду Профспілки від 01.10.2022 щодо питання третього порядку денного про обрання головою Профспілки Особу-2; 2) скасував запис в ЄДР щодо Профспілки запис; 3) зобов'язав Мін'юст скасувати запис в ЄДР проведення державної реєстрації змін до відомостей щодо Профспілки; 4) у задоволенні решти позову відмовив (щодо стягнення з відповідачів у рівних частинах моральної шкоди у розмірі 20 000 грн).

Рішення суду мотивоване, зокрема, таким: докази повідомлення Профспілкою позивача про скликання другого з'їзду, який відбувся 01.10.2022, в матеріалах справи відсутні, у зв'язку з чим було порушено право Особи-1 на участь у другому з'їзді; заяви свідків не є допустимими доказами у розумінні статті 77 ГПК України, оскільки не підтверджують факт належного повідомлення позивача про скликання та проведення другого з'їзду; роздруківки скриншотів з телефона про здійснення вхідних та вихідних дзвінків не є належним, достовірним і вірогідним доказами того, що Профспілка повідомляла позивача про скликання та проведення другого з'їзду.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано в частині задоволених позовних вимог та прийнято нове рішення в цій частині – про відмову у задоволенні позову.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована, зокрема, тим, що суд першої інстанції, відхиляючи заяви свідків, вказав лише на те, що підписи Осіб-3, 4, 5, 6 на заявах свідків не посвідчені нотаріально, втім у силу частини третьої статті 88 ГПК України нотаріальне посвідчення підпису сторін, третіх осіб, їх представників, які дали згоду на допит їх як свідків, не вимагається; заяви свідків підписані особами, які перебували(ють) на військовій службі та доступ до нотаріального оформлення документів для таких осіб є ускладненим або фізично неможливим.

Оскільки у статуті та нормах законодавства відсутні вимоги стосовно способів, форм та порядку здійснення повідомлення про скликання з'їзду Профспілки, таке повідомлення може бути виражене у довільній формі та здійснене у спосіб спроможний забезпечити доведення до відома членів Профспілки інформацію стосовно скликання з'їзду та його порядку денного; наявні в матеріалах справи заяви свідків підтверджують факт обізнаності позивача про проведення другого

з'їзду Профспілки з відповідним порядком денним; такий спосіб та порядок повідомлення (шляхом телефонного зв'язку) неодноразово застосовувався для повідомлення членів президії ради Профспілки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 жовтня 2024 року у справі № 910/10551/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122922771>.

3. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Покладення місцевою радою на наглядову раду підприємства функцій, які не належать до її компетенції, не відповідає чинному законодавству

Верховний Суд зазначив, що Порядок утворення наглядової ради закладу охорони здоров'я, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2023 року № 1221, визначає механізм утворення наглядової ради у державних та комунальних закладах охорони здоров'я, які надають спеціалізовану медичну допомогу, з якими головними розпорядниками бюджетних коштів укладені договори про медичне обслуговування населення.

Згідно з пунктом 2 цього порядку, наглядова рада – утворений відповідно до цього Порядку колегіальний орган управління закладу охорони здоров'я, який у межах компетенції, визначеної законом і положенням про наглядову раду, здійснює управління закладом охорони здоров'я, а також контролює діяльність керівника закладу охорони здоров'я.

Названою вище постановою Кабінету Міністрів України затверджено Типове положення про наглядову раду закладу охорони здоров'я. Наглядова рада закладу охорони здоров'я діє виключно в межах компетенції та повноважень, визначених пунктом 7 Типового положення, є колегіальним органом управління закладу охорони здоров'я, який у межах компетенції, визначеної законом і положенням про наглядову раду, здійснює управління закладом охорони здоров'я, а також контролює діяльність керівника закладу охорони здоров'я.

Включення рішенням місцевої ради (відповідачем) до пункту 1.4 статуту закладу охорони здоров'я (позивача) умови про те, що підприємство позивача є підпорядкованим, підзвітним та підконтрольним наглядовій раді, яка є колегіальним органом управління, суперечить наведеним вище нормативним актам, що визначають правовий статус наглядової ради та обсяг її повноважень. Наслідком включення такої умови до пункту 1.4 статуту позивача є покладення на наглядову раду закладу охорони здоров'я виконання функцій, які не належать до її компетенції, а тому вимоги позивача у цій частині є обґрунтованими.

Суд апеляційної інстанції, зазначивши, що статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству наведеного вище не врахував та дійшов помилкового висновку про відсутність підстав для виключення з пункту 1.4 Статуту Комунального некомерційного підприємства «Кременецька опорна лікарня» Кременецької міської ради умови, що підприємство є підпорядкованим, підзвітним та підконтрольним наглядовій раді, яка є колегіальним органом управління.

Посилання суду апеляційної інстанції на те, що право власника на створення наглядової ради передбачено нормами чинного законодавства, а відтак, враховуючи зазначене та те, що власником підприємства є міська територіальна громада в особі міської ради, міська рада реалізувала надане їй законом право як власника майна створити наглядову раду, при цьому не порушивши жодних норм законодавства, є безпідставними. Оскільки спір стосується не права відповідача як власника майна створити наглядову раду у комунальному підприємстві, а покладення на наглядову раду функцій, які не належать до її компетенції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2024 року у справі № 921/112/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123873488>.

4. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ

4.1. Скасування наказу Мін'юсту про задоволення скарги особи, яка не мала корпоративних прав

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задоволено. Визнано протиправним та скасовано наказ Мін'юсту «Про задоволення скарги». Судові рішення мотивовані тим, що оскаржуваний наказ прийнятий з порушенням вимог статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та пункту 5 Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1128 від 25.12.2015.

Верховний Суд зазначив, що під час розгляду скарги у сфері державної реєстрації Мін'юст встановлює наявність обставин, якими обґрунтовано скаргу, та інших обставин, які мають значення для її об'єктивного розгляду, не лише шляхом перевірки відомостей, що містяться в ЄДР, а й витребує документи (інформацію) у разі необхідності.

З огляду на обізнаність Мін'юсту з відсутністю у Особи-1 корпоративних прав в ГО, припинення членства Осіб-1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14 та 15 в цій ГО, наявністю провадження у справі № 910/1481/22 за позовом Особи-3 до ГО, Осіб-2, 11 та 12 про визнання

недійсним рішення загальних зборів членів громадської організації та скасування реєстраційних дій, Мін'юст зобов'язаний був встановити обставини, які мають значення для об'єктивного розгляду скарги.

Враховуючи встановлені судами попередніх інстанцій обставини відсутності у Особи-1 корпоративних прав щодо ГО, у Мін'юсту були відсутні підстави для задоволення її скарги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 вересня 2024 року у справі № 910/11424/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660552>.

4.2. Наказ Мін'юсту про відмову у задоволенні скарги про скасування реєстраційних дій, вчинених за заявою особи, яка не могла бути представником заявника для вчинення спірних реєстраційних дій, є протиправним

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задоволено частково: визнано протиправним та скасовано наказ Мін'юсту про відмову у задоволенні скарги на реєстраційні дії щодо ТОВ.

Предметом спору у цій справі були вимоги про визнання протиправним та скасування наказу Мін'юсту про відмову в задоволенні скарги Особи-1 на реєстраційні дії в ЄДР, проведених приватним нотаріусом щодо товариства (позивача) та про зобов'язання Мін'юсту повторно розглянути скаргу Особи-1.

КГС ВС зазначив, що аналіз змісту пункту 8 частини першої статті 1 цього Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» свідчить про те, що перелік осіб, які можуть бути заявниками на вчинення реєстраційних дій в розумінні цього закону не є виключним. Разом з цим за змістом цієї норми учасник (засновник) юридичної особи або уповноважена ним особа може бути заявником в розумінні цієї норми закону лише у визначених цієї нормою випадках.

Верховний Суд зазначив про те, що названі положення закону передбачають можливість здійснення на підставі судового рішення учасником юридичної особи (якщо він має статус позивача в судовій справі) державної реєстрації саме заборони вчинення реєстраційних дій в ЄДР, а не скасування такої заборони. Жодний із зазначених випадків названої норми, в яких заявником може бути учасник юридичної особи, не стосується державної реєстрації скасування заборони вчинення реєстраційних дій.

Разом з цим за змістом абзацу 6 пункту 8 частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» у разі подання документів для проведення інших

реєстраційних дій щодо юридичної особи заявником в розумінні цього закону є уповноважений представник юридичної особи.

Враховуючи те, що, як встановили суди попередніх інстанцій, реєстраційні дії (про скасування заборони вчинення реєстраційних дій) стосувалися ТОВ, то заявником за такими діями в розумінні абзацу 6 пункту 8 частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» мав бути саме уповноважений представник самого ТОВ, про що правильно зазначили суди попередніх інстанцій.

Однак, як встановили суди попередніх інстанцій, заяви про проведення в ЄДР реєстраційних дій «Внесення рішення про скасування заборони вчинення реєстраційних дій» були подані Особою-2 як уповноваженою особою ПрАТ – учасника (засновника) ТОВ. Докази наявності у Особи-2 повноважень на представництво прав та інтересів ТОВ у матеріалах справи відсутні.

Тож Верховний Суд виснував про те, що ПрАТ в особі її представника Особи-2 не могла бути заявником для вчинення реєстраційних дій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2024 року у справі № 910/14022/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123426555>.

4.3. Задовольняючи скаргу, Мін'юст має встановити перелік документів, на підставі яких вчинялися реєстраційні дії, їх достатність та відповідність, а також чи приймалося рішення приватним нотаріусом з дотриманням вимог закону

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено.

Стягнуто (витребувано з володіння) з Особи-1 на користь ТОВ-1 частку в статутному капіталі ТОВ-2 в розмірі 100 %, що складає 6 534 142,00 грн; визнано протиправним та скасовано наказ Мін'юсту «Про задоволення скарги»; зобов'язано Мін'юст відновити записи стосовно ТОВ-2 в ЄДР, зокрема запис про зміну складу засновників (учасників) юридичної особи, зміну видів економічної діяльності юридичної особи тощо.

Рішення названих судів мотивовані, серед іншого, тим, що під час проведення перевірки на предмет дотримання законодавства приватним нотаріусом при вчиненні оскаржених реєстраційних дій, Мін'юст (відповідач-2) мав встановити перелік документів, на підставі яких вчинено реєстраційні дії, їх достатність та відповідність на момент її проведення, та чи було прийнято рішення приватним нотаріусом з порушенням або дотриманням вимог закону.

Тож з огляду на встановлену судами відсутність порушень вимог законодавства третьою особою-2 при вчиненні реєстраційних дій, враховуючи відсутність у висновках колегії Мін'юсту мотивів щодо наявності обставин, якими обґрунтовано скаргу та ігнорування інформації наданої приватним нотаріусом у письмових поясненнях, що свідчить про необ'єктивний розгляд скарги відповідачем-2, суди дійшли висновку про обґрунтованість позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2024 року у справі № 910/9569/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122272749>.

4.4. Вимога про скасування оскаржуваної реєстраційної дії Мін'юсту є похідною від основної, поєднаною з нею матеріально-правовим змістом, задоволення похідної вимоги залежить від задоволення основних позовних вимог

Господарський суд ухвалив рішення, залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, про задоволення позову.

Суди установили, що Особа-1 є членом садівничого товариства, а також послалися на відсутність 07.11.2021 необхідної кількості членів правління для прийняття рішень, зокрема, щодо визначення 12.12.2021 датою чергових загальних зборів садівничого товариства. Відповідно послалися на порушення порядку скликання загальних зборів цього товариства і неповідомлення Особи-1 про їх проведення. Вимогу про скасування оскаржуваної реєстраційної дії Мін'юсту задовольнили як похідну, оскільки вона проведена на підставі незаконних рішень загальних зборів товариства, які суд скасував, а усі вимоги нерозривно взаємопов'язані, оскільки поєднані одним матеріально-правовим змістом, задоволення похідної вимоги залежить від задоволення інших позовних вимог (основних).

При цьому суд першої інстанції з посиланням на правову позицію Верховного Суду, викладену у постанові від 19.01.2023 у справі № 911/1779/21 спростував доводи Мін'юсту стосовно того, що він не є належним відповідачем у цій справі і відповідальною особою за вимогою про оскарження реєстраційної дії.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2024 року у справі № 911/1573/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122240242>.

4.5. Державний реєстратор є належним відповідачем у справі, в якій заявлено вимогу про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, що є належним способом захисту порушених прав особи

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові АТ до державного реєстратора Особи-1 відмовив повністю; провадження у справі в частині позовних вимог до ТОВ в особі ліквідатора Особи-2 закрит.

Рішення суду першої інстанції мотивоване, зокрема, тим, що суб'єкт реєстраційної діяльності (державний реєстратор Особа-1) не є належним відповідачем у спорах, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, стосовно якої до ЄДР вносився спірний реєстраційний запис.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення попередніх інстанцій скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив.

Верховний Суд зауважив, що Велика Палата Верховного Суду у постанові від 17.06.2020 у справі № 826/10249/18, на яку посилався скажчик, зазначила, що позовна вимога про відміну/скасування державної реєстрації припинення юридичної особи відповідає належному способу захисту прав та інтересів.

Однак суди попередніх інстанцій у цій справі відмовили у задоволенні позову до державного реєстратора Особи-1 в частині вимог про скасування запису в ЄДР не через обрання неналежного способу захисту прав та інтересів, а з огляду на пред'явлення позову до неналежного відповідача.

Суди попередніх інстанцій, вважаючи державного реєстратора неналежним відповідачем у цій справі, застосували висновки, викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 05.07.2023 у справі № 910/15792/20. Утім, у цій справі Верховний Суд вважає, що правовідносини у справі № 910/15792/20 не є подібними правовідносинам у цій справі.

Так, у справі № 910/15792/20 перед Великою Палатою Верховного Суду постало питання з'ясування належності відповідача у спорі про визнання недійсними та скасування реєстраційних дій, вчинених державним реєстратором щодо юридичної особи під час дії судової заборони на здійснення будь-яких реєстраційних дій щодо неї, відновлення попереднього запису до ЄДР шляхом його повторного внесення. Таку заборону суд наклав як захід забезпечення позову в іншій справі цивільної юрисдикції, спір у якій виник щодо дійсності рішень загальних зборів юридичної особи про зміну її назви, складу органів управління, керівника та затвердження нової редакції статуту.

Водночас Верховний Суд у постанові від 18.08.2020 у справі № 910/13125/19, на яку посилається скажчик, зазначив, що вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи, пред'явлена до державного реєстратора з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, є належним способом захисту порушених прав та інтересів особи і її розгляд не обмежується виключно перевіркою дій державного реєстратора, адже суду належить дослідити підстави для вчинення такого запису на предмет їх законності та його вплив на права та інтереси позивача.

Внесення запису про припинення юридичної особи унеможливорює існування у неї правоздатності, яка могла б забезпечити можливість пред'явлення безпосередньо до такої особи вимог про оскарження рішень її органів щодо внесення спірного запису чи інших дій, пов'язаних з її припиненням, а тому належним способом захисту прав та інтересів у такому випадку і є пред'явлення позову до державного реєстратора з вимогою про скасування зазначеного запису.

З огляду на це, суди попередніх інстанцій помилково вважали, що державний реєстратор не є належним відповідачем у цій справі, через що помилково відмовили у задоволенні позову в частині вимог до нього.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2024 року у справі № 910/11854/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122543453>.

4.6. Позовна вимога про припинення діяльності юридичної особи шляхом її ліквідації за рішенням суду за позовом особи, яка не є її учасником, не призведе до поновлення прав і законних інтересів цієї особи

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано частково, відмовлено у задоволенні позовних вимог в частині припинення шляхом ліквідації ТОВ та призначення ліквідатором Особи-1.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що місцевий господарський суд не звернув уваги, що на момент звернення з позовом до суду і на момент прийняття судом рішення про припинення шляхом ліквідації ТОВ Особа-1 не була учасником цього господарського товариства, а тому рішення про ліквідацію господарського товариства за позовом особи, яка не є його учасником суперечить змісту статті 110 ЦК України.

Верховний Суд погодився із висновками суду апеляційної інстанції, який зазначив, що поза судовою перевіркою у суді першої інстанції залишилося встановлення обставин, чи має позивач суб'єктивний інтерес у задоволенні позову, і який характер цього інтересу, адже визначальним критерієм для прийняття судового рішення про припинення юридичної особи є установлення судом факт порушення прав та законних інтересів позивача на момент прийняття судового рішення, встановивши, що позивачка раніше зверталася до господарського суду з позовом про визнання недійсним рішення про створення ТОВ, формування статутного капіталу, визначення його розміру та часток і призначення керівника товариства, однак у апеляційному суді при розгляді її апеляційної скарги відмовилася від позову.

Тож позовна вимога про припинення діяльності юридичної особи шляхом її ліквідації за рішенням суду за позовом особи, яка не є учасником такої юридичної

особи, що створена у відповідному порядку та здійснює свою діяльність тривалий час, за період свого існування набувши відповідних прав і обов'язків, не призведе до поновлення прав і законних інтересів особи, яка звертається з таким позовом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2024 року у справі № 910/14472/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123012146>.

5. СПОРИ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

5.1. Якщо контрольний пакет акцій товариством набуто в процесі заснування нового товариства, то положення статті 65¹ Закону України «Про акціонерні товариства» щодо обов'язку запропонувати придбати акції належні іншим акціонерам на це товариство не поширюються

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до АТ-1 та АТ-2 про зобов'язання вчинити певні дії. Позивач зазначив, що він є акціонером АТ-1, що АТ-2 21.12.2022 здійснило придбання акцій публічних акціонерних товариства, що передбачає його обов'язок запропонувати придбати акції належні іншим акціонерам, як того вимагають приписи статті 94 Закону України «Про акціонерні товариства». Втім, за переконанням позивача, АТ-2 не було дотримано зазначених вимог, що в свою чергу порушує його права як акціонера АТ-1.

Відмовляючи у задоволенні позову суди попередніх інстанцій виходили з того, що оскільки контрольний пакет АТ-1 та АТ-3 набуто АТ-2 в процесі заснування цього акціонерного товариства, то положення статті 65¹ Закону України «Про акціонерні товариства» (зміст якої відповідає статті 94 Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції, чинній з 01.01.2023) щодо обов'язку запропонувати придбати акції належні іншим акціонерам не поширюються.

Верховний Суд, залишаючи названі судові рішення без змін, зазначив, у спірних правовідносинах статутний капітал АТ-2, 100 відсотків акцій якого належить державі, сформовано не шляхом укладення договору, який свідчить про придбання акцій АТ-1, а шляхом внесення Міністерством енергетики України до статутного капіталу АТ-2 як єдиним акціонером пакетів акцій, що належать також державі в особі Міністерства енергетики України у статутному капіталі АТ-1 та АТ-2. Тобто контрольний пакет АТ-1 та АТ-3 набуто АТ-2 у процесі заснування цього акціонерного товариства. Власником цінних паперів залишилася держава.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2024 року у справі № 924/733/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121293193>.

5.2. Для вирішення питання про набуття спадкоємцями мажоритарного учасника права участі у товаристві значення має саме воля спадкоємців щодо такої участі, а не рішення товариства про прийняття спадкоємців до складу учасників

Верховний Суд, скасовуючи рішення апеляційного господарського суду про відмову в задоволенні позову про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства, зазначив, зокрема, що позивачка обрала спосіб захисту своїх порушених прав, який є належним, а суд апеляційної інстанції внаслідок неправильного застосування норм матеріального права відмовив у позові з підстав недоведеності обставин, що взагалі не є предметом спору, а також повторно не переглянув справу і не дослідив зібрані у справі докази щодо встановлених судом першої інстанції обставин набуття відповідачами часток, що є перш за все компетенцією суду апеляційної інстанції. Окрім того, керувався висновками Верховного Суду від яких Верховний Суд у складі судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду вже відступив.

За результатами нового розгляду справи апеляційний господарський суд рішення господарського суду залишив без змін, серед іншого, з огляду на таке.

Загальні збори, рішення яких оформлено протоколом № 01/16 від 25.08.2016, були неправомочними, а прийняті на цих зборах рішення є незаконними та прийнятими з очевидними намірами відповідача-9 та відповідача-10 завдати шкоди іншим учасникам товариства, заволодіти правом управління товариством шляхом протиправного «розмивання» статутного капіталу та часток учасників товариства, отже, ці їх дії є фраздаторними (шахрайські наміри діяти з метою завдати шкоди цивільним правам інших учасників, застосовуючи обман та зловживання правами).

Про фраздаторність рішень загальних зборів учасників свідчать і рішення, що зазначені у протоколі загальних зборів № 02/16 від 12.09.2016, які проведено одноособово відповідачем-9 як представником учасника відповідача-2 та за участю директора товариства – відповідача-10. Аналіз тексту та змісту цього протоколу свідчить про те, що відповідач-9 провів збори сам із собою, сам собі доповідав порядок денний, сам мотивував і формулював рішення і самостійно голосував за їх прийняття, зокрема про скасування рішень загальних зборів учасників від 25.08.2016, про виключення зі складу учасників товариства його інших учасників, про прийняття до складу учасників товариства та затвердження вступу до товариства відповідача-10 і визначення належної йому частки в статутному капіталі товариства в розмірі 50 000 грн тощо.

Зміст протоколу загальних зборів № 02/16 від 12.09.2016 є протиправним та свавільним, а записані в ньому відомості та рішення не відображають реальних і дійсних подій, обставин та висновків, що могли би бути юридично оцінені;

суперечить ЦК України, актам законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам (власність та отримані за довіреністю права використовуються на шкоду довірителя та іншим); волевиявлення є неправомірним, внутрішня воля націлена на обман, «на зло» іншої особи (довірителя, учасника); правові наслідки є зловживанням правами та викликають порушення прав учасників (позбавлення корпоративних прав та, в подальшому, розпродаж майнових активів, до яких отримано доступ через незаконне заволодіння корпоративними правами);

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про набуття позивачкою права участі у товаристві у частині успадкованої частки.

Так, аналізуючи висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені у постанові від 02.11.2021 у справі № 917/1338/18, в контексті обставин цієї справи колегія суддів Верховного Суду під час першого розгляду справи дійшла висновку, що для вирішення питання про набуття спадкоємцями мажоритарного учасника права участі у товаристві значення має саме воля спадкоємців щодо такої участі, а не рішення товариства про прийняття спадкоємців до складу учасників, адже відповідне рішення може бути прийнято більш як 50 % загальної кількості голосів учасників товариства, включно з голосами, які припадають на частку учасника, який помер, якщо спадкоємці не висловили намір про виплату їм розміру успадкованої частки.

Такий висновок відповідає пунктам 80, 81 постанови Великої Палати Верховного Суду.

Враховуючи, що на спірних зборах учасників, які були проведені 25.08.2016 та 12.09.2016, учасники товариства (без частки позивачки з урахуванням успадкованої нею частки) не мали більше 50 % від загального розміру статутного капіталу, то на цих зборах ні 25.08.2016, ні 12.09.2016 не могли бути прийняті жодні рішення, у тому числі й про виключення позивачки та інших учасників із товариства. При цьому, такі обставини унеможливають застосування загального правила набуття права на частку в статутному капіталі спадкоємцями (правонаступниками), про які зазначається у постановах Великої Палати Верховного Суду від 11.09.2019 у справі № 392/1213/17 (пункти 31–35) та від 27.02.2019 у справі № 761/27538/17.

Такі обставини свідчать про те, що позивачка набула не тільки право на успадковану частку, а також набула права з цієї частки, з огляду на що, колегія суддів відхилила доводи скаржників про неврахування висновків Верховного Суду щодо нетотожності таких прав та моменту їх виникнення. Крім того, як вбачається з матеріалів справи, позивачка була учасником товариства разом із своїм чоловіком Особою-11, який був мажоритарним учасником товариства, ще до його смерті. Тобто прийняття позивачкою спадщини у розмірі 1/3 частки у статутному капіталі її чоловіка, оформлення свідоцтва на спадщину відбулося, коли позивачка

вже була учасником товариства. А тому рішення про вступ її до товариства не потребувалось.

Водночас у матеріалах справи відсутні докази того, що позивачка зверталася до товариства про виплату їй розміру успадкованої частки у статутному капіталі, що передбачало б зменшення розміру статутного капіталу товариства на таку частку.

Враховуючи зазначене, колегія суддів Верховного Суду виснувала, що судом першої інстанції та судом апеляційної інстанції правильно визначено склад та розміри часток учасників товариства з урахуванням успадкованої позивачкою частки і вказане відповідає висновкам Великої Палати Верховного Суду, викладеним у постанові від 02.11.2021 у справі № 917/1338/18.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 907/922/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121688558>.

5.3. Розірвано може бути лише чинний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства, тобто такий, що діє на час звернення особи до суду з позовом та прийняття відповідного судового рішення

Верховний Суд виснував, що, враховуючи, що положення договору купівлі-продажу частки від 24.02.2021 щодо права продавця розірвати даний договір в односторонньому порядку були чинними станом на 12.07.2022 (на дату направлення повідомлення) та на час розгляду цієї справи не визнані недійсними, господарські суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що з 29.07.2022 оспорюваний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ від 24.02.2021 є розірваним у зв'язку з односторонньою відмовою Особи-1, як продавця, від такого договору у повному обсязі.

Як неодноразово зазначав Верховний Суд (зокрема, у постановях від 07.08.2018 у справі № 910/7981/17, від 07.06.2023 у справі № 922/3397/20) розірвано може бути лише чинний (такий, що діє на час звернення до суду з позовом та прийняття відповідного судового рішення) договір.

Отже, перш ніж розглядати по суті заявлену у справі позовну вимогу про розірвання договору господарському суду належить пересвідчитись (шляхом встановлення відповідних обставин та оцінки пов'язаних з цим доказів зі справи) у чинності такого договору.

Тож, встановивши, що позивач звернувся до суду про розірвання договору, який вже розірвано 29.07.2022 у зв'язку з односторонньою відмовою Особи-1 від такого

договору, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення первісного позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 вересня 2024 року у справі № 915/386/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660527>.

5.4. Неналежне виконання умов попереднього договору до договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства

ТОВ звернулося до суду з позовом про стягнення 5 119 604,00 грн з Особи-1 за попереднім договором купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ, у зв'язку з неналежним виконанням відповідачем попереднього договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ 2021 (наявність обтяжень рухомого майна, ненадання документів для проведення аудиту).

Верховний Суд залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій про задоволення позову.

Верховний Суд взяв до уваги те, що відповідач повинен був надати документи позивачеві до 15.02.2022, тобто до військової агресії проти України, крім того, відповідач, посилаючись на форс-мажорні обставини, які стали підставою для незняття обтяжень рухомого майна, не доводить наявність підстав для такого зняття обтяжень (припинення зобов'язання виконанням, припинення застави тощо). Водночас у матеріалах справи наявні відомості з державного реєстру обтяжень рухомого майна, а саме витяги, які свідчать про наявність обтяжень рухомого майна на 25.01.2023.

Тож судами попередніх інстанцій правомірно не застосовано положення статті 617 ЦК України, оскільки відповідач не довів належними та допустимими доказами, що форс-мажорні обставини спричинили невиконання ним зобов'язань за попереднім договором.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 вересня 2024 року у справі № 910/671/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121782590>.

5.5. Визначення розміру статутного капіталу відповідно до збільшення статутного капіталу товариства внаслідок укладення договору додаткового вкладу

Учасник товариства звернувся до господарського суду з позовом до ТОВ, у якому просив визначити розмір статутного капіталу ТОВ у сумі 761 223,00 грн з урахуванням суми його внеску, наданої ним в якості фінансової допомоги в сумі

еквівалентній 10 000,00 доларів США, визначити частки в статутному капіталі відповідно до наведеного розрахунку та зобов'язати відповідача здійснити реєстрацію таких змін у встановленому законом порядку з моменту винесення судом відповідного рішення.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивач, скориставшись своїм правом за договором зворотної фінансової допомоги, направив письмову заяву відповідачу про прийняття його до складу засновників ТОВ, яка була погоджена відповідачем. Того ж дня, 01 червня 2018 року відбулося засідання загальних зборів учасників ТОВ, про що було складено та підписано протокол загальних зборів. Проте на час звернення позивача до суду його, як учасника товариства, зареєстровано не було і статутний капітал на суму внеску не збільшився.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволено. Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду змінено в редакції резолютивної частини постанови.

Верховний Суд зазначив, що, враховуючи правову природу спірних правовідносин, що склалися між сторонами, з огляду на зміст спірного договору та встановлені обставини справи, суди попередніх інстанцій дійшли заснованого на законі висновку, що правовідносини між сторонами виникли з договору додаткового вкладу.

Так, згідно з положеннями статті 144 ЦК України статутний капітал ТОВ складається із вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, що гарантує інтереси його кредиторів. Зміни до статуту, пов'язані із зміною розміру статутного капіталу або із зміною складу учасників, підлягають державній реєстрації в установленому законом порядку. Збільшення статутного капіталу ТОВ допускається після внесення усіма його учасниками вкладів у повному обсязі. Порядок внесення додаткових вкладів встановлюється законом і статутом товариства (частина шоста даної статті).

За договором додаткового вкладу у статутний капітал товариства учасник або третя особа зобов'язується зробити додатковий вклад у грошовій чи негрошовій формі, а товариство – збільшити розмір його частки у статутному капіталі чи прийняти до товариства з відповідною часткою у статутному капіталі. Отже, збільшення статутного капіталу за рахунок додаткового вкладу є правочином, який вчиняється між товариством та учасником або третьою особою. Цей правочин може оформлюватися письмовим договором або ні.

Внаслідок укладення такого правочину учасник/третя особа набуває корпоративні права (частку) у статутному капіталі товариства, а товариство отримує внесок до статутного капіталу, тобто певне майно (кошти, нерухоме майно, майнові права, права інтелектуальної власності тощо). При цьому такий учасник/третя особа

матиме і право на отримання частки прибутку (дивідендів) даного товариства у відповідності до вимог Статуту товариства, чинного законодавства пропорційно належній частці у статутному капіталі такого товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 вересня 2024 року у справі № 925/1409/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121895734>.

5.6. Якщо сторонами вчинені дії, які свідчать про реальне виконання попереднього договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі і не надано належних доказів протилежного, то підстави для визнання його удаваним правочином відсутні

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги про стягнення коштів задоволено, у задоволенні зустрічного позову про визнання попереднього договору удаваним правочином та застосування наслідків вчинення нікчемного правочину відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що судами попередніх інстанцій встановлено, що сторонами були вчинені дії, які свідчать про реальне виконання попереднього договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі. Крім того, зазначено, що в електронному листуванні як власників юридичних осіб – позивача та відповідача, так і іншої переписки, наданої суду, мова про приховування іншого правочину не йшла; позивачем за зустрічним позовом не надано належних доказів, з яких вбачалося би укладення попереднього договору з метою здешевлення вартості майна на суму ПДВ; жодним документом, листуванням, чи будь-яким іншим доказом, крім тверджень самої Особи-З, чи компаній, власником яких він є, не доведена така мета укладення удаваного правочину, як зменшення вартості майна через не сплату ПДВ; позивачем за зустрічним позовом не доведена обставина спрямованості волі обох сторін правочину на укладення удаваного правочину.

Судами попередніх інстанцій правомірно зазначено, що АТ не доведено наявності обставин для визнання попереднього договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства удаваним правочином та застосування наслідків вчинення нікчемного правочину.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2024 року у справі № 910/15472/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123281416>.

5.7. Органами, уповноваженими на здійснення контролю за своєчасністю нарахування та сплати до Державного бюджету України дивідендів та пені є контролюючі органи, визначені Податковим кодексом України

Господарський суд рішенням позов заступника керівника обласної прокуратури в інтересах держави в особі Міністерства економіки України та ФДМУ до ПАТ про стягнення заборгованості задовольнив повністю. Стягнув з ПАТ до загального фонду Державного бюджету України пеню за несвоєчасно сплачені дивіденди у розмірі 68 979 410,37 грн. Стягнув з ПАТ на користь Київської обласної прокуратури 868 350 грн судового збору, сплаченого за подання позовної заяви.

Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду, скасував назване рішення, прийняв нове, яким у задоволенні позову відмовив повністю. Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що визначені прокурором позивачі – Мінекономіки та ФДМУ – не є органами, уповноваженими державою на захист її інтересів у спірних правовідносинах, тобто вказані особи є неналежними позивачами.

З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16.01.2020 № 466–IX органами, уповноваженими на здійснення контролю, зокрема, за своєчасністю нарахування та сплати до бюджету грошового зобов'язання з частини чистого прибутку (доходу) на державну частку та, відповідно, проведення стягнення до Державного бюджету України дивідендів та пені, є контролюючі органи, визначені підпунктом 41.1.1 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 жовтня 2024 року у справі № 911/1768/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122378339>.

5.8. Момент набуття права на частку у статутному капіталі та момент набуття права з частки різняться та можуть не збігатися у часі

Рішенням господарського суду у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів, визнання недійсною нової редакції статуту, скасування запису про державну реєстрацію змін до установчих документів відмовлено у повному обсязі. Суд першої інстанції, ухвалюючи рішення, дійшов висновку, що права та охоронювані інтереси позивачів оспорюваним рішенням загальних зборів товариства не були порушені. Постановою апеляційного

господарського суду назване рішення скасовано, ухвалено нове рішення суду, яким позовні вимоги задоволені у повному обсязі.

Верховний Суд постанову апеляційного господарського суду скасував. Рішення господарського суду змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови, в інших частинах залишив його без змін.

Верховний Суд зазначив, що як встановлено судом першої інстанції спірні загальні збори ТДВ відбулися 02.10.2018, на яких, зокрема, змінено склад учасників ТДВ внаслідок відступлення його учасниками своїх часток шляхом продажу покупцям. На спірних загальних зборах були присутні усі учасники ТДВ, які голосували «за» прийняття усіх рішень із питань порядку денного голосували (100 % голосів від загальної кількості голосів).

Водночас державна реєстрація у ЄДР зміни складу учасників відповідача відбулася 09.10.2018.

Верховний Суд акцентував, що відповідно до правового висновку Великої Палати Верховного Суду, наведеного у постанові від 08.06.2021 у справі № 906/1336/19, саме з моменту державної реєстрації частки у статутному капіталі товариства за набувачем до нього переходить володіння часткою, набувач набуває статусу учасника товариства, що надає йому можливість реалізовувати права з частки. З цього ж моменту до набувача частки у статутному капіталі товариства переходить право власності на частку за договором, якщо інше не встановлено договором або законом.

Відтак момент набуття права на частку у статутному капіталі (права власності) та момент набуття права з частки (права участі в господарському товаристві) різняться та можуть не збігатися у часі. Укладення правочину з відчуження частки у статутному капіталі є правовою підставою набуття права на частку (права власності на частку), а тому момент набуття права на частку може визначатися умовами такого правочину. Разом з тим моментом переходу корпоративних прав з частки у статутному капіталі, яка була передана іншій особі, є юридичний факт реєстрації в державному реєстрі зміни складу учасників за актом приймання-передачі, наданим однією із сторін.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що вчинення правочину з відчуження частки не має наслідком автоматичного переходу корпоративних прав від первісного власника до набувача. Саме з моменту державної реєстрації частки у статутному капіталі товариства за набувачем до нього переходить володіння часткою, набувач набуває статусу учасника товариства, що надає йому можливість реалізовувати права з частки. Відповідно, учасник (первісний власник) вважається таким, що вийшов із товариства, також з дня державної реєстрації його виходу.

Колегія суддів Верховного Суду виснувала, що з огляду на встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи набувачі за договорами відступлення часток у статутному капіталі відповідача від 02.10.2018 набули корпоративних прав щодо

ТДВ саме з моменту державної реєстрації частки у статутному капіталі товариства, тобто з 09.10.2018. Відповідно, з цього моменту вони і набули статусу учасника товариства, що надало їм можливість реалізовувати права з частки. Тож на момент скликання та проведення спірних загальних зборів ТДВ позивачі у справі не були учасниками товариства та відповідно не мали корпоративних прав щодо нього.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 907/780/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916235>.

5.9. Щодо необхідності застосування постанови Кабінету Міністрів України № 164 при дослідженні чинності довіреності під час нотаріального засвідчення справжності підпису на акті прийому-передачі частки у статутному капіталі товариства

Рішенням господарського суду у задоволенні первісного позову відмовлено, зустрічний позов задоволено. Визнано недійсним договір купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ, укладений 03.10.2022 між Особою-4, що діяла на підставі довіреності Особи-1 та Особи-2, та акт приймання-передачі частки в статутному капіталі ТОВ. Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, назване рішення в частині задоволення зустрічної позовної вимоги про визнання недійсним акта приймання-передачі частки в статутному капіталі ТОВ скасував та ухвалив в цій частині нове рішення, яким у задоволенні зустрічного позову у вказаній частині відмовив.

Верховний Суд зазначив, що, досліджуючи питання чинності довіреності станом на час вчинення дій з її використанням, зокрема, при нотаріальному засвідченні справжності підпису на акті прийому-передачі частки в статутному капіталі товариства від 03.10.2022, враховуючи, що довіреність була видана 11.03.2022, тобто в період дії наведених положень, суди попередніх інстанцій цілком обґрунтовано застосували положення постанови «Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» № 164 у сукупності з іншим законодавством, яке регулює нотаріальну діяльність, а саме статтею 44 Закону України «Про нотаріат».

Відсутність заяви Особи-2 про підтвердження дії довіреності від 11.03.2022 та скасування цієї довіреності в подальшому підтверджує відсутність волі Особи-2 на підписання акта приймання-передачі частки в статутному капіталі товариства, який складений відповідно до договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства від 03.10.2022, а отже відсутність її волі й на укладення цього договору купівлі-продажу з метою відчуження своєї частки в статному капіталі товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 906/69/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916283>.

5.10. Стягнення компенсації за невиконання зобов'язання щодо повідомлення сторони корпоративного договору про зміну складу учасників ТОВ, оскільки опис вкладення в цінний лист на ім'я особи або скриншот з електронної пошти не можуть вважатися належними доказами

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено. Присуджено до стягнення з ТОВ на користь Особи-1 20 000 000,00 грн компенсації та 240 000,00 грн витрат зі сплати судового збору.

Верховний Суд зазначив, що судами попередніх інстанцій встановлено, що у пункті 4.6, укладеного між сторонами корпоративного договору відповідач взяв на себе зобов'язання письмово повідомляти позивача про зміну (можливу зміну) складу своїх учасників (засновників) не пізніше ніж за 30 календарних днів до запланованої зміни складу учасників (засновників) відповідача. У разі такого неповідомлення відповідач зобов'язався у строк до 7 календарних днів з дати одержання відповідної вимоги від позивача сплатити на користь позивача компенсацію у розмірі 20 000 000,00 грн (двадцять мільйонів гривень).

Верховний Суд, враховуючи положення Правил та умови корпоративного договору, погодився із висновком судів попередніх інстанцій про те, що надання відповідачем одного лише опису вкладення в цінний лист на ім'я Особи-1 (поштове відправлення: 0407013444164), без розрахункового документу та повідомлення про вручення рекомендованого листа, не може бути належним доказом на підтвердження дотримання відповідачем вимог пункту 4.6 корпоративного договору.

Водночас, відхиляючи посилання відповідача на те, що доказом виконання умов корпоративного договору є скриншот з електронної пошти, суди зазначили, що відповідний оригінал файлу скриншоту не може вважатися оригіналом електронного доказу у розумінні вимог ГПК України, та зміст такого файлу не захищений від внесення правок та викривлення інформації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2024 року у справі № 927/1592/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928479>.

5.11. Верховний Суд не вбачає підстав для формування висновку щодо початку перебігу позовної давності залежно від участі засновників в діяльності товариства,

ступеня їх обізнаності про порушення своїх прав залежно від періодичності скликання загальних зборів або фактичної можливості брати в них участь

Верховний Суд, з урахуванням встановлених обставин справи, погодився з висновком суду апеляційної інстанції про вплив позовної давності та недоведення позивачем існування поважних причин його пропуску, однак не погодився із тим, що позивач повинен був дізнатися про порушення своїх прав саме зі впливом річного строку з дати проведення останніх загальних зборів, на яких був присутній позивач (з огляду на періодичність скликання та проведення загальних зборів – не рідше одного разу на рік), тобто не пізніше 23.07.2011.

Так, на момент проведення загальних зборів 23.07.2010, рішенням яких також було затверджено нову редакцію статуту, яка, в свою чергу, передбачала, що статутний капітал сформований в обсязі 1 835 000,00 грн (тобто з урахуванням внесків, затверджених загальними зборами 15.07.2008), позивач знав або щонаймеше повинен був знати про стверджувану невідповідність розміру статутного капіталу або часток учасників товариства тому розміру часток, які фактично були внесені його учасниками, і, відповідно, про порушення свого права.

Необґрунтованими та суперечливими є також доводи про те, що позивач був необізнаним про господарську діяльність товариства у період з 2008 по 2021 рік, оскільки перші загальні збори, на яких було прийнято рішення збільшити статутний капітал на 300 000,00 грн відбулися у липні 2008 року, а другі, на яких вирішено збільшити капітал ще на 120 000,00 грн – у липні 2010 року.

Тож, оскільки висновок суду апеляційної інстанції про початок перебігу позовної давності з моменту впливу річного строку з дати проведення останніх загальних зборів, на яких був присутній позивач, є помилковим, і такий перебіг почався раніше, Верховний Суд не вбачає підстав для формування висновку щодо початку перебігу позовної давності в залежності від участі засновників в діяльності товариства, ступеня їх обізнаності (презумпції обізнаності) про порушення своїх прав залежно від періодичності скликання загальних зборів або фактичної можливості брати в них участь.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 листопада 2024 року у справі № 904/3502/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123394129>.

6. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

6.1. Захист права учасника товариства на отримання інформації про діяльність юридичної особи

6.1.1. Щодо зобов'язання юридичної особи надати учаснику товариства, який володіє 50 % частки у статутному капіталі цієї юридичної особи, завірені належним чином копії документів

Верховний Суд дійшов висновку, що господарські суди, встановивши, що товариство не виконало свій обов'язок з надання відповідної інформації на вимогу позивача, врахувавши, що надання визначених позивачем документів є обов'язком товариства відповідно до приписів статей 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та положень статуту товариства і, відповідно, ненадання відповідачем запитуваної учасником товариства інформації (ненадання копій відповідних документів) порушує права та законні інтереси учасника товариства, господарські суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про наявність підстав для захисту права позивача на отримання інформації про діяльність товариства.

Водночас апеляційний господарський суд критично оцінив доводи відповідача про те, що ненадання разом із відповіддю на вимогу копій запитуваних документів було пов'язано з тим, що з такою вимогою звернувся не особисто учасник товариства, а його представник, а статутом товариства передбачена необхідність сповіщення учасником товариства про зміну свого представника (пункт 6.1 статуту), тому задля недопущення розголошення конфіденційної інформації чи комерційної таємниці неуповноваженій особі, товариство було зобов'язане перевірити повноваження представника.

Відхиляючи такі доводи відповідача, суд апеляційної інстанції зазначив, що відповідно до пункту 6.1 статуту ТОВ, вищим органом товариства є загальні збори учасників, в яких беруть участь учасники, або призначені ними представники. Останні можуть бути постійними або призначатись на певний строк. Учасник має право в будь-який час замінити свого представника, сповістивши про це інших учасників. Зі змісту вказаної норми статуту вбачається, що пункт 6.1 статуту регулює відносини, що стосуються виключно участі учасників товариства або їх представників у засіданнях загальних зборів учасників товариства

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 серпня 2024 року у справі № 922/169/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121317195>.

6.1.2. Відсутність визначеного способу надання інформації не може бути достатньою підставою для відмови у наданні інформації про діяльність закладу освіти у спосіб, у який просить засновник (учасник)

Верховний Суд скасував рішення попередніх судових інстанцій про відмову в задоволенні позову ПП до Приватного вищого навчального закладу (далі –

Академія) про зобов'язання надати завірені копії документів, прийняв нове рішення, позов задовольнив.

Суди попередніх інстанцій встановили, що відповідно до витягу з ЄДР одним із засновників Академії є ПП.

Частиною першою статті 25 Закону України «Про освіту», на яку посилався ПП, передбачено, що права і обов'язки засновника щодо управління закладом освіти визначаються цим Законом та іншими законами України, установчими документами закладу освіти. За змістом частини другої цієї статті засновник закладу освіти або уповноважений ним орган (особа), зокрема: затверджує кошторис та приймає фінансовий звіт закладу освіти у випадках та порядку, визначених законодавством; здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу освіти; здійснює контроль за дотриманням установчих документів закладу освіти; реалізує інші права, передбачені законодавством та установчими документами закладу освіти.

Верховний Суд зауважив, що для належного виконання цих та інших повноважень засновник (учасник) закладу освіти, безумовно, повинен володіти всією повнотою інформації про діяльність закладу, в тому числі про укладені угоди, активи та пасиви, прибутковість чи збитковість, наявність прав вимоги чи заборгованості перед кредиторами, показники фінансової звітності тощо.

Крім того, частина третя статті 961 ЦК України передбачає, що учасники (засновники, акціонери, пайовики) юридичної особи мають право у порядку, встановленому установчим документом та законом, брати участь в управлінні юридичною особою, одержувати інформацію про діяльність юридичної особи у порядку, встановленому установчим документом. Зазначеним правам засновника кореспондує обов'язок закладу освіти надавати відповідну інформацію, зокрема засвідчені підписом уповноваженої особи копії документів.

Тож для реалізації засновником (учасником) закладу освіти права на одержання інформації / копій документів, має бути подана письмова вимога, а її невиконання є порушенням прав засновника (учасника). За обставинами цієї справи факт одержання Академією вимоги ПП про надання копій документів (принаймні одного звернення) встановлений судами та підтверджується змістом листа від 03.11.2023 № 143.

Верховний Суд відзначив, що замість фактичного надання копій документів Академія самостійно визначила та запропонувала ПП інший спосіб ознайомлення з ними, послалася на неможливість виготовлення копій документів, які ведуться в електронному вигляді, значні затрати зусиль і часу при копіюванні тощо.

Згідно з положеннями статті 200 ЦК України та статті 1 Закону України «Про інформацію» інформацією є відомості та / або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях (у вигляді документів) або відображені в електронному вигляді. Одним із принципів інформаційних відносин є доступність інформації

(частина перша статті 2 Закону України «Про інформацію»). Частина друга статті 7 Закону України «Про інформацію» встановлює, що ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом. Суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію.

Дійсно, положення чинного законодавства не регламентують процедуру, а також форму отримання засновником (учасником) закладу освіти інформації щодо його діяльності. Разом із тим відсутність визначеного способу надання інформації, на думку Верховного Суду, не може бути достатньою підставою для відмови надати інформацію про діяльність закладу освіти в спосіб, у який просить засновник (учасник), адже така відмова є за своєю суттю безпідставним обмеженням права особи у виборі форми одержання інформації всупереч вимогам статті 34 Конституції України, статті 7 Закону України «Про інформацію». Подібна позиція викладена у постанові Верховного Суду від 26.06.2018 у справі № 904/3679/17.

Верховний Суд виснував, що:

- за змістом статті 25 Закону України «Про освіту», частини третьої статті 961 ЦК України та статті 7 Закону України «Про інформацію» заклад освіти зобов'язаний розглянути вимогу засновника (учасника) про надання інформації та вирішити її по суті в межах визначеного в ній способу (форми);
- з метою оптимізації процесу надання інформації (ергономічне та раціональне використання ресурсів, економія часу) заклад освіти вправі запропонувати альтернативний спосіб її надання, однак лише одночасно з виконанням вимоги засновника (учасника) в межах визначеного ним основного способу;
- незгода закладу освіти із способом надання інформації, який визначений запитувачем, якщо він не суперечить вимогам законодавства, не може слугувати підставою для ненадання інформації.

З огляду на встановлені судами першої та апеляційної інстанцій обставини Верховний Суд дійшов висновку, що Академія не виконала свій обов'язок з надання відповідної інформації на вимогу ПП. Вказане є підставою для захисту права позивача на отримання інформації про діяльність закладу освіти в судовому порядку. Верховний Суд не погоджується з висновком судів про відмову в задоволенні позову.

Тож Верховний Суд визнав, що Академія не спростувала порушення прав ПП на отримання інформації про діяльність закладу освіти, не довела дотримання закріпленого у статті 2 Закону України «Про інформацію» принципу доступності інформації. Водночас ПП обґрунтовано зазначав, що ненадання запитуваних документів є порушенням його корпоративних прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2024 року у справі № 903/1140/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121317214>.

Окрема думка

Суди врахували, що відповідач з огляду на обсяг запитуваної інформації, її характер (остання міститься як в паперовому, так і електронному виглядах) та з огляду на відсутність технічної можливості виконати у встановлені позивачем строки запит позивача пропонував позивачу особисто з'явитись для ознайомлення із запитуваною інформацією. Разом з тим, після отримання вказаного листа позивач більше не звертався до відповідача, а звернувся з позовом до суду.

Суди відзначили, що в матеріалах справи відсутні докази того, що позивач мав намір ознайомитись з документами, але йому створювались перешкоди діями відповідача.

На думку судді Верховного Суду, враховуючи, що відповідач не обмежував позивача у доступі до інформації, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що на день звернення до суду позивачем не доведено та не надано суду доказів порушення відповідачем прав ПП, як одного із засновників академії, на отримання інформації про діяльність Академії, а позовні вимоги є передчасними.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 28 серпня 2024 року у справі № 903/1140/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121348829>.

6.2. На подачу позову про ліквідацію недержавного пенсійного фонду з метою захисту інтересів вкладників законодавством уповноважена НКЦПФР

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог ТОВ «Всеукраїнський адміністратор пенсійних фондів» до Відкритого недержавного пенсійного фонду «Соціальна підтримка», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору, на стороні позивача: ТОВ «Компанія з управління активами «ВСЕСВІТ», АТ, НКЦПФР про припинення шляхом ліквідації, призначення ліквідаційної комісії, зобов'язання вчинити певні дії відмовлено.

Судові рішення обґрунтовані тим, що позивачем під час розгляду справи не надано жодних належних та допустимих доказів на підтвердження наявності свого порушеного або оспорюваного права і охоронюваного законом інтересу як адміністратора в контексті захисту інтересів вкладників, з урахуванням відсутності покладеної на нього договором та чинним законодавством функції такого захисту

та наявності спеціального органу із відповідними повноваженнями – НКЦПФР, яка не є позивачем у справі. Тому у контексті захисту інтересів вкладників, у позивача відсутнє порушене право та законний інтерес, що є самостійною, достатньою підставою для відмови у позові.

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком судів першої та апеляційної інстанцій, що Адміністратор недержавного пенсійного фонду є юридичною особою, яка наділена повноваженнями лише з адміністрування такого Фонду. Відтак, хоча Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» і зобов'язує Адміністратора здійснювати свою діяльність в інтересах його учасників, однак не покладає на нього функцію захисту вкладників у контексті ініціювання процесу ліквідації пенсійного фонду. Укладений між сторонами договір про адміністрування також не передбачає таку функцію.

Натомість вказаний обов'язок захисту інтересів вкладників згідно з частиною восьмою статті 67 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» покладений на НКЦПФР, яка повинна вживати заходів щодо захисту прав учасників недержавного пенсійного забезпечення, в тому числі шляхом подання позову до суду в інтересах таких осіб, якщо їх права порушуються будь-якими особами, підприємствами, установами, організаціями, включаючи органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 вересня 2024 року у справі № 905/1016/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121464614>.

7. СПОРИ МІЖ ПОСАДОВОЮ ТА ЮРИДИЧНОЮ ОСОБАМИ

7.1. Якщо керівником (директором) ТОВ вичерпано процедурні можливості реалізувати своє право на припинення трудових відносин із товариством, то ця вимога підлягає поновленню

Матеріально-правовою вимогою у справі була вимога керівника (директора) ТОВ про припинення трудових відносин із товариством. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що він є одним із засновників та директором, ним була складена та підписана заява про звільнення з даної посади за власним бажанням, а також направлено на адресу першого відповідача (Особи-1), який є іншим засновником ТОВ, повідомлення про скликання позачергових загальних зборів щодо припинення виконання обов'язків директора даного товариства. Однак заплановані на позачергові загальні збори учасників не відбулися через відсутність першого відповідача, у зв'язку з чим не було кворуму для прийняття рішень. Позивач вважає свої корпоративні права порушеними та просив визнати припиненими його трудові правовідносини з ТОВ.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення господарського суду про відмову у задоволенні позову, виходив з того, що відмова місцевого господарського суду в позові з посиланням на відсутність доказів належного повідомлення Особи-1 про проведення зборів – є немотивованою та дійшов висновку, що позивачем вичерпано процедурні можливості реалізувати своє право на припинення трудових відносин, а тому порушене право підлягає поновленню.

Верховний Суд, звернувши увагу, що позивач відповідно до норм ЦК України, Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та статуту товариства, як директор товариства, не має самостійних повноважень щодо вирішення питань про своє звільнення з посади директора.

ВП ВС у постанові від 06.09.2023 у справі № 127/27466/20, на незастосуванні якої до спірних правовідносин наголошує скажчик, дійшла висновків про те, що директор для припинення своїх повноважень як одноосібного виконавчого органу за своєю ініціативою мав скликати загальні збори учасників товариства (пункт 1 частини першої та сьомої статті 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю») з включенням до порядку денного питання про припинення своїх повноважень шляхом обрання нового директора або тимчасового виконувача його обов'язків (частина тринадцята статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), оскільки вирішення цього питання належить до виключної компетенції загальних зборів учасників товариства (частина перша статті 99 ЦК України, пункт 7 частини другої статті 30 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

Суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що отримання або неотримання кореспонденції Особою-1 за вказаною нею адресою перебувало поза межами контролю позивача як відправника і залежало виключно від волі отримувача, тобто Особа-1 без поважних причин (саме через бездіяльність, що виявилася у неотриманні поштової кореспонденції, направленої позивачем на її належну адресу у встановленому законом та статутом порядку) не прибула на збори, призначені позивачем, внаслідок чого останні не відбулися.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2024 року у справі № 922/4475/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121293183>.

7.2. За наявності ознак очевидної протиправності рішення, зокрема відсутності необхідної кількості голосів для його прийняття, виконавчий орган, реалізуючи свої фідучіарні обов'язки, повинен поінформувати наглядову раду про це

Господарський суд рішенням у задоволенні позову АТ до Особи-1 відмовив, виходячи з того, що АТ не довело наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності (збитки, протиправна поведінка відповідача, причинний зв'язок між збитками та протиправною поведінкою відповідача, вина), що виключає можливість стягнення з Особи-1 збитків, оскільки рішення про виплату премії (заохочення) прийнято належним складом осіб та, з огляду на пункт 8.26 Положення про наглядову раду АТ, підлягало виконанню відповідачем; доказів оскарження такого рішення у встановленому законодавством порядку суду не надано.

Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасував та ухвалив нове про задоволення позову.

Верховний Суд зазначив, що за наявності ознак очевидної протиправності рішення, зокрема відсутності необхідної кількості голосів для його прийняття, виконавчий орган, реалізуючи свої фідучіарні обов'язки та виявивши належну обачність, повинен принаймні поінформувати наглядову раду про можливі дефекти такого рішення. У своїй діяльності виконавчий орган має неухильно керуватися законом і статутом товариства, його внутрішніми (локальними) актами.

Так, відповідно до пункту 10.4.5 статуту АТ засідання наглядової ради є правомочним, якщо в ньому бере участь, а при заочному голосуванні надали бюлетені, не менше ніж 3 (три) члена наглядової ради. Рішення наглядової ради у разі заочного голосування (опитування) приймаються простою більшістю голосів членів наглядової ради від кількісного складу наглядової ради, встановленого загальними зборами (пункт 8.21 Положення про наглядову раду АТ).

На момент видання Особою-1 наказу «Про преміювання працівників» протокол засідання наглядової ради АТ хоч і містив запис про те, що рішення про виплату премій (заохочень) прийнято, проте за нього проголосувало лише 2 особи. Скаржник міг та повинен був усвідомлювати, що ця кількість голосів є недостатньою для прийняття рішення, однак не ініціював відповідне питання перед наглядовою радою та зрештою прийняв спірний наказ про преміювання працівників. Загальна сума преміювання (9 937 960,00 грн) є значною, при цьому наказ скаржника безпосередньо слугує підставою її вибуття з власності АТ.

Тож суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність складу правопорушення у діях Особи-1, а отже і підстав для відшкодування товариству збитків, оскільки рішення засідання наглядової ради АТ з другого питання є неприйнятним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 911/3853/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

7.3. Застосування положення пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, яка передбачає можливість (а не обов'язковість) звільнення голови ОСББ на підставі цієї норми, не виключає можливості звільнення посадової особи з інших підстав

Господарський суд рішенням у задоволенні позову Особи-1 про визнання наказу ОСББ незаконним у частині дати і формулювання причини звільнення та стягнення вихідної допомоги відмовив повністю. Суд першої інстанції, вказав на те, що рішенням загальних зборів від 21.09.2023 повноваження позивачки, як голови правління не припинялися. З моменту ухвалення указанного рішення вона більше, ніж місяць продовжувала виконувати повноваження голови правління, зокрема, самостійно розпоряджалася грошовими коштами ОСББ, виносила накази, у тому числі про своє звільнення з посади голови правління, та нараховувала і виплачувала собі заробітну плату, а також підписувала від імені ОСББ акти надання послуг тощо. Такі дії позивачки згідно з пунктом 16 статуту відповідача віднесені до повноважень голови правління.

Новий голова правління ОСББ (Особа-2) приступив до виконання своїх обов'язків лише 01.11.2023 і саме в цей день позивачка передала новому голові документацію, печатку, виписку по рахунку. Тобто на момент виготовлення наказу про звільнення позивачки з посади голови правління ОСББ на підставі пункту 1 статті 36 КЗпП України не було окремого рішення вищого органу управління відповідача про припинення її повноважень, а сама Особа-1 виконувала обов'язки голови. Відтак суд виснував, що підстав для звільнення позивачки на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України не було.

Апеляційний господарський суд постановою рішення господарського суду скасував та ухвалив нове рішення. Поновив Особі-1 строк на звернення до суду з цим позовом, визначений статтею 233 КЗпП. Позов ОСОБА_1 задовольнив частково. На думку суду, звільнення Особи-1 у зв'язку з припиненням її повноважень, як голови правління ОСББ, мало б бути проведено саме на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, а не на підставі пункту 1 частини першої статті 36 КЗпП України (угода сторін).

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду, залишив рішення господарського суду в силі.

Верховний Суд визнав висновки, викладені у постанові апеляційного суду про те, що у спірних правовідносинах мало місце дострокове припинення повноважень посадової особи за ініціативою роботодавця, що є підставою для виплати вихідної допомоги у розмірі не менше ніж шестимісячний середній заробіток, не відповідають фактичним обставинам справи, що встановлені судами, та нормам статей 38, 41, 44 КЗпП України, 98, 99 ЦК України, 10, 12 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Як встановлено судами під час розгляду справи, позивачка сама заявила про намір звільнитися з посади голови правління ОСББ, що і стало підставою для обрання нового складу правління об'єднання та припинення повноважень позивачки. Після обрання нового складу правління позивачка була звільнена з роботи на підставі наказу № 12 від 31.10.2023. Вказаний наказ від імені роботодавця (відповідача) підписаний особисто позивачкою, яка на день складання наказу ще виконувала обов'язки голови правління відповідача (зокрема, розпоряджалась коштами на рахунку). Також цей наказ підписаний особисто позивачкою як працівником без будь-яких зауважень та заперечень. Після видання вказаного наказу, позивачка провела із собою повний розрахунок при звільненні.

При цьому колегія суддів зазначає, що відповідно до пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірваний у випадку припинення повноважень посадових осіб. Тобто названа норма передбачає можливість (а не обов'язковість) звільнення на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП у подібних випадках, що не виключає можливості звільнення посадової особи з інших підстав, зокрема за згодою сторін (пункт 1 статті 36 КЗпП).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 вересня 2024 року у справі № 925/1788/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122428634>.

7.4. Повноваження посадових осіб публічного права, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування, які не є господарськими товариствами, припиненню на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України не підлягають

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові Особи-1 (директор Дитячо-юнацької спортивної школи з плавання (далі – ДЮСШ)) до ГО та ДЮСШ про визнання незаконним та скасування розпорядження, зобов'язання поновити на посаді, стягнення недоплаченої суми вихідної допомоги, стягнення компенсації за несвоєчасну виплату вихідної допомоги та стягнення середнього заробітку за кожен день вимушеного прогулу відмовлено.

Рішення судів мотивовані тим, що право голови ГО приймати на роботу та звільняти з роботи директорів ДЮСШ, заснованих і підпорядкованих товариству, укладати та розривати відповідно до законодавства контракти з ними визначено пунктом 60 статуту ГО, тому голова ГО, приймаючи оскаржуване розпорядження, діяв на підставі повноважень наданих статутом останнього. Таке рішення не потребує згоди на прийняття такого рішення керівних органів ГО (конференція, рада, президія

ради), або прийняття такого рішення виконавчим органом (власником чи засновником).

Верховний Суд скасував рішення судів та задовольнив позовні вимоги.

Верховний Суд зазначив, що ВП ВС у постанові від 10.07.2024 у справі № 573/1020/22 дійшла висновку за необхідне відступити від висновків щодо застосування у подібних правовідносинах пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, які викладені у постановах Верховного Суду у складі колегії суддів КАС України, зазначивши, що повноваження посадових осіб публічного права, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування, припиненню на підставі названої норми Закону не підлягають.

Зазначене дає підстави для висновку про те, що додаткова підстава розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця, передбачена пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України, – припинення повноважень члена виконавчого органу товариства (правління, дирекції, тощо в розумінні частини четвертої статті 99 ЦК України) поширюється лише на членів виконавчого органу юридичних осіб – господарських товариств.

Згідно зі статутом відповідача-1, він є неприбутковою ГО, тобто не є господарським товариством. Водночас ВП ВС у справі № 573/1020/22 чітко вказала, що додаткова підстава розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця поширюється лише на членів виконавчого органу юридичних осіб – господарських товариств.

Оскільки відповідачі не підпадають під визначення господарського товариства, тому додаткова підстава для припинення повноважень не могла бути застосована до позивачки, а позовні вимоги про поновлення на роботі обґрунтовані та такі, що підлягають задоволенню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2024 року у справі № 910/11337/21 можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/123212924>.

8. СПОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБІГОМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВ, ЯКІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬСЯ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

8.1. Закінчення позовної давності за основною вимогою щодо стягнення суми коштів за облігаціями впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат

ПАТ звернулося до господарського суду з позовом до АТ про стягнення 260 864 340, 67 грн. Позов обґрунтовано тим, що позивач на підставі біржових придбав облігації,

випущені згідно з проспектом емісії облігацій ДП, проте останній не виконав зобов'язання щодо виплати відсоткового доходу у розмірі 38 097 510, 00 грн, додаткового доходу HEDGE за цінними паперами у розмірі 11 487 680, 50 грн та номінальної вартості облігацій у розмірі 169 775 000, 00 грн, у зв'язку з чим виникла вказана заборгованість, яку позивач просить суд стягнути з відповідача, як правонаступника ДП, відповідно до Закону України «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», а також 41 504 150, 17 грн 3 % річних за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання.

Рішенням господарського суду позов задоволено частково. Постановою апеляційного господарського суду, залишено без змін постановою Верховного Суду, рішення суду першої інстанції скасовано в частині задоволення 3 % річних у розмірі 18 023 791, 87 грн та прийнято нове рішення, яким у задоволенні позову в цій частині відмовлено. В іншій частині рішення залишено без змін.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції щодо обґрунтованості позовних вимог про стягнення відсоткового доходу у розмірі 38 097 510, 00 грн, додаткового доходу HEDGE за цінними паперами у розмірі 11 487 680, 50 грн та номінальної вартості облігацій у розмірі 169 775 000, 00 грн та застосування позовної давності до вказаних вимог за заявою відповідача. При цьому Верховний Суд зазначив, що позивач не вживав належних заходів, спрямованих на захист своїх інтересів у межах позовної давності, а тому його твердження про існування об'єктивних підстав, які унеможливлювали звернення до суду в межах позовної давності є необґрунтованими та безпідставними. Натомість суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що правові підстави для часткового задоволення позовних вимог у частині 3 % річних, вказані у рішенні суду першої інстанції, є помилковими, оскільки зобов'язання 3 % річних є акцесорним, додатковим до основного, залежить від основного, відповідно й вимога про сплату річних процентів є додатковою до основної вимоги, і тому пропуск позовної давності за основною вимогою є підставою для відмови у стягненні похідних вимог.

Апеляційний господарський суд врахував правові позиції Верховного Суду, викладені у постановях від 03.04.2019 у справі № 756/9094/15, від 09.11.2023 у справі № 420/2411/19, від 07.04.2020 у справі № 910/4590/19, від 03.10.2023 у справі № 366/203/21 та зазначив, що суд першої інстанції безпідставно застосував до спірних відносин висновки Верховного Суду, викладені у постанові від 26.10.2018 у справі № 922/4099/17, оскільки вони сформовані щодо тих правовідносин, коли на момент звернення із вимогами щодо виплат, передбачених частиною другою статті 625 ЦК України, зобов'язання за основною вимогою підлягали виконанню (за рішенням суду, що не виконано, тощо).

Тож Верховний Суд виснував, що оскільки до акцесорних зобов'язань віднесено, зокрема, зобов'язання зі сплати 3 % річних, правильним є висновок апеляційного господарського суду в цій справі про відсутність підстав для задоволення позову

про стягнення передбачених частиною другою статті 625 ЦК України нарахувань, здійснених саме на основне зобов'язання, позовна давність щодо якого спливла.

Відповідно безпідставним є аргументи позивача про те, що закінчення позовної давності за основною вимогою не впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2024 року у справі № 910/13952/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122569290>.

9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

9.1. Заборона вчиняти будь-які реєстраційні дії є належним, співмірним та адекватним заходом забезпечення позову, якщо це узгоджується з предметом спору

Ухвалою господарський суд, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, заяву ЗАТ про забезпечення позову задовольнив.

Верховний Суд зазначив, що застосовані заходи забезпечення позову є належними, співмірними та адекватними та мають наслідком лише збереження існуючого становища до розгляду справи по суті та жодним чином не зумовлюють фактичного вирішення спору по суті; встановлена законом заборона вчинення реєстраційних дій є зрозумілим, самодостатнім та передбаченим законом заходом забезпечення позову у спорі про скасування наказу Мін'юсту.

Суди попередніх інстанцій встановили існування реальної загрози, що невжиття заходів забезпечення позову до вирішення спору по суті може зробити неможливим та істотно ускладнить виконання рішення суду про скасування наказу Мін'юсту, а також може істотно ускладнити та унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів заявника, за захистом яких він звернувся до суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 вересня 2024 року у справі № 910/4581/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753675>.

Постановою Верховного Суду від 19 грудня 2024 року у справі № 910/7194/24 залишено без змін рішення попередніх судових інстанцій про задоволення частково забезпечення позову. До набрання законної сили рішенням господарського суду, зокрема, заборонено будь-яким особам, що мають доступ до ЄДР проводити у ЄДР дії стосовно ГО щодо внесення змін або відомостей про керівника юридичної особи; змін фізичних осіб або зміна відомостей про фізичних осіб – платників податків, які мають право вчиняти дії від імені юридичної особи без довіреності, у тому числі підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації тощо; змін або внесення відомостей про органи управління юридичної особи, членів керівних органів громадського формування; зміни до установчих документів, на підставі рішень, оформлених протоколом позачергової конференції ГО.

Верховний Суд визнав, що вжиття відповідних заходів забезпечення позову матиме наслідком збереження існуючого, станом на момент подання заяви, стану – залишення незмінним суб'єктного складу органів управління ГО, що був чинним на момент прийняття оскаржених рішень. Тому відсутні підстави вважати, що права відповідача і баланс інтересів будуть порушені.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 грудня 2024 року у справі № 910/7194/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928228>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 19 грудня 2024 року у справі № 910/8594/24.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 грудня 2024 року у справі № 910/8594/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928223>.

9.2. За певних умов накладення санкцій на бенефіціара юридичної особи сукупно з іншими істотними обставинами може слугувати підставою для забезпечення позову в господарському судочинстві

Суди попередніх інстанцій, зокрема, дійшли висновку про наявність небезпеки заподіяння шкоди правам та законним інтересам позивача за зустрічним позовом, що обумовлюється відповідними ризиками (кримінальні провадження щодо ПрАТ, у тому числі щодо виведення коштів юридичних осіб, несплати податків, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, корпоративні права якої знаходяться під арештом).

Натомість ПрАТ зазначав, що застосування санкцій не є підставою для вжиття заходів забезпечення позову до юридичної особи, кінцевим бенефіціарним власником якої є підсанкційна особа.

Верховний Суд зазначив, що за загальним правилом чинне законодавство України (як і законодавство інших країн) встановлює принцип самостійної відповідальності учасника юридичної особи (власника корпоративних прав за своїми зобов'язаннями), а тим більше кінцевого бенефіціарного власника. Згідно з положеннями частини другої статті 3 Закону «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. У разі вчинення акціонерами протиправних дій до товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їхні права, крім випадків, визначених законом.

Водночас Верховний Суд звернув увагу на те, що забезпечення позову шляхом накладення арешту на грошові кошти не є видом юридичної відповідальності, а є тимчасовим заходом, що спрямований на забезпечення реального виконання судового рішення. Законодавство не встановлює вичерпний перелік обставин, якими учасник справи вправі обґрунтовувати заяву про забезпечення позову. Відсутній також вичерпний перелік доказів, за допомогою яких можуть бути встановлені ці обставини.

Звертаючись до суду із заявою про забезпечення позову, позивач має право посилаючись на будь-які обставини, які, на його думку, підтверджують ризик ускладнення чи унеможливлення виконання рішення суду, ефективного захисту або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів. У кожному конкретному випадку суд, який вирішує питання про забезпечення позову, надає оцінку відповідним обставинам та відображає це в судовому рішенні.

Верховний Суд виснував, що за певних умов накладення санкцій на бенефіціара юридичної особи сукупно з іншими істотними обставинами може слугувати підставою для забезпечення позову в господарському судочинстві (постанова Верховного Суду від 10.01.2024 у справі № 910/268/23).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 вересня 2024 року у справі № 927/997/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660612>.

9.3. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони державним реєстраторам вчинення реєстраційних дій є одним із визначених законом способів забезпечення позову

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ-2 та Особи-1, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на стороні відповідача – 1, ТОВ-3,

про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, заяву ТОВ-1 про вжиття заходів до забезпечення позову задоволено. Вжито заходів до забезпечення позову шляхом заборони державним реєстраторам, визначеним Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань», у тому числі нотаріусам, іншим акредитованим суб'єктам, посадовим особам, які уповноважені здійснювати реєстраційні дії в ЄДР проводити реєстраційні дії, передбачені цим Законом щодо ТОВ-2, а саме: вносити зміни до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР про зміну частки засновника (учасника) у статутному капіталі, зміну розміру статутного капіталу товариства.

Верховний Суд зазначив, що якщо позивач звертається до суду з немайною позовною вимогою, судові рішення у разі задоволення якої не вимагатиме примусового виконання, то в даному випадку не має взагалі застосовуватися та досліджуватися така підстава вжиття заходів забезпечення позову, як достатньо обґрунтоване припущення, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду, а має застосовуватися та досліджуватися така підстава вжиття заходів забезпечення позову як достатньо обґрунтоване припущення, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Тож суди попередніх інстанцій визнали обґрунтованими доводи позивача, що вжиття такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій є одним із визначених законом способів забезпечення позову, який передбачений названим Законом. У разі його вжиття нотаріуси або державні реєстратори не зможуть змінити відомості, зокрема, щодо керівництва юридичної особи та інших осіб, які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 вересня 2024 року у справі № 911/571/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121846540>.

10. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

10.1. Принцип юридичної визначеності передбачає повагу до принципу *res judicata* - принципу остаточності рішень суду

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено, визначено розмір статутного капіталу ТОВ у розмірі 215 312,50 грн та розмір часток в статутному капіталі.

Верховний Суд скасував названі судові рішення та відмовив у позові.

Скаржник стверджував, що суди попередніх інстанцій, задовольняючи позов у справі, не врахували правові висновки, викладені у постановах Верховного Суду, щодо застосування частини четвертої статті 75 ГПК України.

Верховний Суд частково погодився з доводами скаржника. По суті, на сьогоднішній день існують два судових рішення, а саме постанова Верховного Суду від 03.02.2021 у справі № 911/459/20 та постанова Північного апеляційного господарського суду від 01.04.2021 у справі № 911/1422/20, які вже набрали законної сили, і які містять протилежні за змістом висновки.

Верховного Суду звернув увагу попередніх судових інстанцій на те, що у рішеннях ЄСПЛ принцип правової визначеності трактується у світлі дотримання принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення, згідно з яким жодна зі сторін не має права домагатися перегляду остаточного і обов'язкового рішення лише з метою повторного слухання справи і постановлення нового рішення. Відхід від цього принципу можливий лише коли він зумовлений особливими і непереборними обставинами (пункти 51, 52 рішення від 03.12.2003 у справі «*Ryabukh v. Russia*», заява № 52854/99).

Принцип юридичної визначеності передбачає повагу до принципу *res judicata* – принципу остаточності рішень суду. Цей принцип наголошує, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду. Перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру (рішення ЄСПЛ від 03.04.2008 у справі «Пономарьов проти України», заява № 3236/03).

Поняття «перегляд» охоплює не лише перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої інстанції в межах однієї справи чи перегляд рішення за нововиявленими обставинами. У рішенні ЄСПЛ від 25.11.2021 у справі «Центр «Украса» проти України» (заява № 2836/10) ЄСПЛ дійшов висновку, що судові рішення у провадженні № 15/140 фактично нівелювали результати провадження № 12/254, що призвело до порушення принципу юридичної визначеності (констатував порушення пункту першого статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Враховуючи, що постанова Верховного Суду від 03.02.2021 у справі № 911/459/20 була ухвалена та оприлюднена раніше постанови Північного апеляційного господарського суду від 01.04.2021 у справі № 911/1422/20, Верховний Суд виснував, що суди попередніх інстанцій помилково не врахували правові висновки та правову оцінку обставин справи, які викладені саме у постанові Верховного Суду, що діють в силу *res judicata* і мають перевагу перед правовими висновками, що містяться у постанові Північного апеляційного господарського суду: а) як ухвалені раніше; б) як ухвалені Верховним Судом, який є судом вищої інстанції відносно суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 вересня 2024 року у справі № 911/433/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121293189>.

11. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

11.1. Загальні збори учасників товариства мають виключну компетенцію на затвердження збільшеного розміру статутного капіталу товариства, що не допускає втручання суду в господарсько-управлінську діяльність товариства

За обставинами справи учасник ТОВ на виконання рішення загальних зборів учасників цього товариства вніс додатковий вклад до статутного капіталу цього товариства. Однак всупереч частині дев'ятій статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» результати внесення позивачем додаткового вкладу, розміри часток учасників товариства та їх номінальної вартості з урахуванням фактично внесеного позивачем додаткового вкладу, а також збільшення розміру статутного капіталу товариства не були затверджені загальними зборами учасників ТОВ. Позивач просив у судовому порядку прийняти рішення про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників у статутному капіталі товариства з урахуванням фактично внесеного позивачем додаткового вкладу.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій, якими позовні вимоги задоволено, Верховний Суд дійшов такого висновку.

Заявлені позивачем позовні вимоги фактично спрямовані на встановлення в судовому порядку всупереч процедурі, визначеній у статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», фактів внесення ним до статутного капіталу товариства додаткового вкладу, збільшення розміру статутного капіталу товариства, на здійснення в судовому порядку перерозподілу розмірів часток учасників товариства та їх номінальної вартості з урахуванням фактично внесеного позивачем додаткового вкладу. Позивач, звертаючись до суду з таким позовом, прагне встановити факт набуття ним права власності на частку в розмірі 98,05 % статутного капіталу товариства.

Позовні вимоги, які фактично спрямовані на затвердження збільшеного розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства за результатами внесення позивачем як учасником товариства додаткового вкладу, що є виключною компетенцією загальних зборів учасників ТОВ і виходить за межі компетенції господарського суду, є неналежним способом захисту порушеного права, оскільки суд не має права втручатися в господарсько-управлінську діяльність товариства та брати на себе функції органів управління товариством.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду 12 вересня 2024 року у справі № 922/2145/21 можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/121620917>.

11.2. Визнання недійсними рішень загальних зборів має призводити до поновлення порушених прав особи, тому вона повинна довести, яким чином ухвалені рішення порушують її права

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено частково, визнано недійсними рішення загальних зборів ТОВ у частині виключення учасників Особи-1 та Особи-2, в іншій частині позову відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що скажник не доводить, яким чином ухвалені рішення загальних зборів порушують його права, натомість його незгода з цими рішеннями фактично зводиться до того, що певні питання не були включені до порядку денного зборів, не були на них обговорені учасниками за участі директора, що призвело до того, що скажник не отримав інформацію, яка його цікавила. Тому такий спосіб захисту як визнання недійсним рішення загальних зборів у цій справі не призведе до розгляду загальними зборами питань, які, на думку позивачів, залишилися нерозглянутими, натомість позов не містить інших вимог, задоволення яких призведе до розгляду загальними зборами нерозглянутих питань.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 вересня 2024 року у справі № 910/7977/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121782557>.

11.3. Позов про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства є належним способом захисту прав особи, яку виключено зі складу учасників товариства

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги про визначення розміру

статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників задоволено. Судові рішення мотивовані тим, що визнання недійсним рішення загальних зборів ТОВ про виключення Особи-2 зі складу учасників товариства не є підставою для внесення змін до ЄДР та не відновлює попереднього стану сторін, яке існувало до моменту порушення.

Верховний Суду зазначив, що відповідно до висновків Великої Палати Верховного Суду, викладених у постанові від 22.10.2019 у справі № 923/876/16, вичерпний перелік способів захисту учасників ТОВ або товариств з додатковою відповідальністю міститься у статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», норми якого є спеціальними для зазначених товариств. Належним способом захисту у цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства. Відповідачами за таким позовом є не тільки господарське товариство, але й особи – учасники товариства, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

Верховний Суд у складі судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду (далі – Корпоративна Палата Верховного Суду) у постанові від 11.12.2023 у справі № 907/922/21 зазначила, що Велика Палата Верховного Суду у названій справі виходить з того, що позов про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства є належним способом захисту прав позивача, якого виключено зі складу учасників товариства, і він вимагає повернення йому статусу учасника. Відповідати за таким позовом мають товариство та інші учасники, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому або відсотковому виразі. Тобто Велика Палата Верховного Суду прямо робить висновок про можливість позбавлення учасників – відповідачів своїх часток у статутному капіталі за рішенням суду про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства, у такому разі суд має надавати оцінку добросовісності поведінки відповідачів.

Також Корпоративна Палата Верховного Суду у вказаній постанові визнала, що витребування (переведення прав) частки не є єдино можливим способом захисту прав позивача – колишнього учасника товариства, що був виключений, у спорі з учасниками, які вступили до товариства. Корпоративна Палата зазначила, що учасник, якого незаконно виключили зі складу товариства, немає іншого ефективного способу судового захисту порушеного права, окрім як звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства, у межах якого суд встановлює та перевіряє обставини, пов'язані з законністю виключенням учасника, та надає оцінку

добросовісності поведінці відповідачів, які в разі задоволення позовних вимог будуть позбавлені своїх часток або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 вересня 2024 року у справі № 910/9219/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121846533>.

11.4. Якщо оспорювані рішення загальних зборів не порушують прав осіб, як членів споживчого товариства, то сама їх незгода з цими рішеннями не може бути єдиною підставою для їх скасування

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів споживчого товариства відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що, дослідивши всі докази у їх сукупності, які наявні в матеріалах цієї справи, суди попередніх судових інстанцій дійшли правомірного висновку стосовно належного повідомлення позивачів 2–4 про дату, місце, час проведення та порядок денний загальних зборів відповідно до вимог частини п'ятої статті 15 Закону України «Про кооперацію» та статуту споживчого товариства.

Щодо повідомлення позивачів 5 та 6 про проведення позачергових загальних зборів членів споживчого товариства, судами встановлено, що в матеріалах справи відсутні належні докази повідомлення відповідачем цих позивачів про проведення позачергових зборів у встановлений статутом строк. Однак Верховний Суд звернув увагу на те, що саме по собі неповідомлення учасника про загальні збори не є беззаперечною підставою для визнання рішень, ухвалених на таких зборах, недійсними.

Судами не встановлено порушення оспорюваними рішеннями прав позивачів 2–6, як членів споживчого товариства, а сама їх незгода (без відповідного обґрунтування) з прийнятими загальними зборами рішеннями не може бути єдиною підставою для їх скасування. Тож Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх судових інстанцій про відмову у задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 вересня 2024 року у справі № 907/878/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122319196>.

Верховний Суд у постанові від 07.11.2024 у справі № 925/1442/23 скасував постанову апеляційного господарського суду та залишив у силі рішення господарського суду.

Верховний Суд зазначив, що для визнання недійсним рішення загальних зборів господарського товариства, що оскаржується з підстав порушення порядку скликання зборів щодо повідомлення позивача як учасника товариства про скликання зборів, позивач має довести, а суд встановити наявність порушених прав та інтересів позивача як учасника господарського товариства оспорюваним рішенням загальних зборів.

Суд апеляційної інстанції не застосував правові висновки Верховного Суду, викладені у постанові палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 01 вересня 2023 року у справі № 909/1154/21, а застосував висновки Верховного Суду, сформовані до ухвалення Верховним Судом зазначеної постанови. Не врахувавши зазначені висновки Верховного Суду, суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про належність та ефективність обраного позивачем у цій справі способу захисту порушених прав та інтересів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2024 року у справі № 925/1442/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122957200>.

11.5. Обраний спосіб захисту є неефективним, якщо особа звернулася з позовом до господарського суду, коли оскаржуване рішення вже вичерпало свою дію, а фінансовий план на поточний рік був фактично виконаний

Верховний Суд зазначив, що предметом позову в цій справі є матеріально-правова вимога Комунального некомерційного підприємства міської ради «Центр первинної медичної допомоги № 1 Харківського району» (далі – Комунальне підприємство) про скасування рішення Міської ради щодо внесення змін до річного фінансового плану КНП, а правова природа спору між ними впливає з правовідносин управління діяльністю юридичної особи та організаційно-господарських відносин.

Оскільки Міська рада є засновником Комунального підприємства, здійснює щодо нього управлінські повноваження, забезпечує його діяльність, визначає її напрями та несе відповідальність за наслідки такої діяльності, вона повинна мати змогу за потреби коригувати фінансовий план Комунального підприємства шляхом внесення до нього змін. При цьому зміни до фінансового плану Комунального підприємства можуть, зокрема, вноситися за проектом, що готується самим підприємством та подається до фінансового відділу міської ради.

Суд апеляційної інстанції встановив, що закупівля котла газового для підготовки до опалювального сезону та спрямування залишку коштів на придбання ліків за окремою програмою здійснюються за рахунок коштів, вивільнених унаслідок внесення змін до фінансового плану.

За обставинами справи Комунальне підприємство звернулося з позовом до господарського суду, коли оскаржуване рішення вже вичерпало свою дію, а фінансовий план на 2023 рік був фактично виконаний.

Верховний Суд виснував, що суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що обраний позивачем спосіб захисту є неефективним. Задоволення вимоги про визнання рішення від 10.07.2023 протиправним та його скасування не може призвести до захисту або відновлення порушеного права позивача, оскільки за наслідками його прийняття затверджено оновлений фінансовий план Комунального підприємства, де були зменшені видатки на заходи його розвитку. Відповідно, оскаржуване рішення від 10.07.2023 вичерпало свою дію.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 грудня 2024 року у справі № 922/476/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123752015>.

Окрема думка

На думку судді, апеляційний господарський суд не врахував того, що сторони не посилалися обставини затвердження нового фінансового плану 2023 року за наслідками прийняття оспорюваного рішення та не доводили ці обставини жодними доказами. Відповідач лише посилався на те, що вже є затверджений фінансовий план на 2024 рік та долучав його до матеріалів справи, однак не доводив обставин прийняття нового фінансового плану 2023 року. Відтак оспорюване рішення є фактично додатком до фінансового плану 2023 року, скасування якого матиме наслідком необхідність виконання такого фінансового плану в його первісній редакції.

Тож суддя визнала помилковим висновки апеляційного суду про те, що обраний позивачем спосіб захисту є неефективним.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 04 грудня 2024 року у справі № 922/476/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123713489>.

У постанові від 18.12.2024 у справі № 917/254/23 Верховний Суд також зазначив, що, ухвалюючи оскаржувані судові рішення, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що визнання недійсними рішень загальних зборів та скасування реєстраційної дії є неефективним способом захисту, адже через рік після зборів (30.06.2023) відповідачем прийнято нове рішення про припинення повноважень Особи-4 та про призначення керівником Особу-8. Тож оскаржуване рішення зборів від 30.06.2022 вичерпало свою дію, оскільки призначений на цих зборах керівник Особа-4 вже не є керівником ТОВ, починаючи з 30.06.2023.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 917/254/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928138>.

11.6. Заявлені особою вимоги про скасування реєстраційних дій щодо іншої юридичної особи не є ефективним способом захисту якщо не дозволять їй ефективно захистити її право щодо збереження майна

Верховний Суд скасував рішення попередніх судових інстанцій про задоволення позову та ухвалив нове рішення про відмову в позові.

Верховний Суд зазначив, що заявляючи позовні вимоги про скасування в ЄДР реєстраційних дій про створення Колгоспу, внесення рішення засновників про припинення в результаті реорганізації Колгоспу, зміну складу комісії з припинення чи виділу Колгоспу, припинення Колгоспу в результаті реорганізації шляхом приєднання до Сільськогосподарського багатофункціонального кооперативу «Родіна» (далі – СБК), а також про зобов'язання останнього припинити використання найменування Колгоспу – «Родіна» (з урахуванням заяви про зміну предмета позову), позивач стверджував не лише про протиправність дій державного реєстратора, а вказував також на наявність у нього матеріально-правового інтересу щодо спірних правовідносин, порушення його прав та інтересів оскаржуваними реєстраційними діями стосовно Колгоспу.

Заявлені позивачем у цій справі вимоги про скасування реєстраційних дій щодо іншої юридичної особи – Колгоспу, в тому числі реєстраційної дії про припинення Колгоспу в результаті реорганізації шляхом приєднання до СБК, щодо якого, як правонаступника Колгоспу, міститься запис в ЄДР, не дозволять позивачу ефективно захистити його право або законний інтерес, зокрема майновий інтерес щодо збереження майна, яке перебуває в його володінні.

Верховний Суд зауважив, що за відсутності у позивача, який не є (не був) ні членом Колгоспу, ні СБК, права вплинути, зокрема, шляхом оскарження відповідних рішень СБК про створення останнього, внесення до статутних документів запису про те,

що СБК є правонаступником Колгоспу, скасування оскаржуваних позивачем реєстраційних дій (тобто виключення записів з ЄДР), зокрема про припинення Колгоспу в результаті реорганізації шляхом приєднання до СБК, не призведе до автоматичного виключення таких даних (про правонаступництво) зі статутних документів СБК, а також до припинення діяльності цієї юридичної особи, відповідно не вплине на її можливість заявляти майнові та немайнові вимоги, в тому числі й до позивача, який вважає себе правонаступником Колгоспу (особою, якій належить право щодо Колгоспу та його майна).

Отже, задоволення заявлених позивачем вимог (з урахуванням заяви про зміну предмета позову) не вплине на спроможність позивача доводити у справах про майно (майнові праві), що саме ПАТ, а не СБК, є правонаступником Колгоспу, і що саме позивачу, а не останньому, належать права на майно Колгоспу, адже саме у спорі (спорах) про право, в тому числі про право на землю, нерухоме майно, оборотні та необоротні засоби тощо, підлягає доведенню (1) як те, хто саме є законним правонаступником Колгоспу (в тому числі підстави набуття такого статусу), (2) так і належність такого права відповідній особі (юридичній особі) або майновий інтерес щодо відповідного майна. Тобто саме в межах спору (спорів) про право підлягають доведенню та встановленню обставини, на які посилається позивач у цій справі, зокрема щодо припинення існування Колгоспу з 01.09.1992 у зв'язку із введенням його до складу Хрестищенського управління бурових робіт Державного підприємства «Укрбургаз» як підсобного сільського господарства, а також про передачу позивачу / набуття ним права на майно Колгоспу.

Відтак Верховний Суд визнав, що задоволення позовних вимог у цій справі жодним чином не дозволить захистити законний інтерес позивача, який полягає у збереженні майна, що перебуває у його володінні, та на захист, як стверджує позивач, він звернувся з цим позовом до суду, а лише призведе до правової невизначеності стосовно статусу та діяльності як Колгоспу, так й щодо СБК, адже скасування оскаржуваних реєстраційних дій, зокрема, щодо припинення Колгоспу в результаті реорганізації шляхом приєднання до СБК, не призведе до автоматичного виключення даних про правонаступництво зі статутних документів СБК, внесених на підставі чинного рішення загальних зборів СБК, що, відповідно, матиме наслідком невідповідність статутних документів СБК даним про нього в ЄДР.

Позовна вимога про заборону використання СБК найменування юридичної особи іншої організаційно-правової форми Колгоспу також не підлягає задоволенню, адже такий спосіб захисту як заборона використання найменування юридичної особи іншої організаційно-правової форми (без доведення, що відповідне найменування є комерційною (фірмовою) назвою або захищене іншими правами інтелектуальної власності, встановленими законом) не передбачений законом, тобто є неналежним способом захисту, зокрема з огляду на те, що ПАТ, яке не є (не було) ні членом Колгоспу, ні СБК, немає жодних оформлених відповідно до закону права

на відповідне найменування та не доводить як використання однією юридичною особою найменування, яке співпадає з найменуванням іншої юридичної особи, при їх різних організаційно-правових формах порушує права та законні інтереси позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 826/7514/17 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928148>.

11.7. Задоволення судом вимоги про визнання недійсним правочину купівлі-продажу акцій, укладеного у процедурі «bail-in», не є підставою для застосування наслідків недійсності правочину (договору)

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, провадження у справі закрито.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», зокрема і положення статей 39, 40, 41, 411, містять норми, що стосуються процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку шляхом його продажу інвестору, у тому числі державі як інвестору.

Така процедура узгоджується з процедурою «бейл-ін» (англ. - «bail-in tool»), передбаченою Директивою Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2014/59/ЄС від 15.05.2014 «Про основні положення щодо фінансового оздоровлення та виведення з ринку неплатоспроможних банків та інвестиційних фірм» (далі – Директива 2014/59/ЄС). Згідно з цією Директивою процедура «бейл-ін» визначена як один зі способів оздоровлення неплатоспроможного банку його інвестором та передбачає списання незабезпечених вимог кредиторів та / або їх конвертацію у частку у статутному капіталі банку (наприклад, акції), внаслідок чого зменшується загальна сума зобов'язань кредитної установи, що розширює можливості її фінансового оздоровлення.

Положення статей 39, 40, 41, 411 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» є спеціальними нормами матеріального права, що регулюють правовідносини, які виникають між учасниками процедури придбання державою акцій неплатоспроможного банку, яка за правом Європейського Союзу визначена як «bail-in tool», зокрема правовідносини щодо укладення у цій процедурі правочинів з пов'язаними з неплатоспроможним банком особами від їхнього імені.

Верховний Суд зазначив, що передбачена частиною шостою статті 41 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» заборона щодо витребування в інвестора придбаних ним акцій банку на користь їх попереднього власника, яка діє і на час розгляду спору у цій справі, у контексті застосування гарантій статті 6 Конвенції є легітимним цивільно-правовим обмеженням способів

захисту акціонерами банків їх прав та інтересів у процедурі виведення з ринку неплатоспроможного банку (у розумінні норм матеріального права), яка має застосовуватися як спеціальна щодо загальних способів захисту норма права. Така норма введена на захист публічного інтересу в забезпеченні стабільності фінансової системи та положень щодо добросовісності інвестора банку в силу закону (частини десятої статті 39 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»).

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 15.02.2023 у справі № 910/18214/19 Велика Палата Верховного Суду вказала, що провадження за позовними вимогами про недійсність правочинів із придбання акцій додаткової емісії неплатоспроможного ПАТ КБ «Приватбанк» та про відчуження на користь держави належної йому частки не здатне поновити прав позивача як колишнього учасника (акціонера) Банку. Єдиним ефективним способом захисту позивача може бути відшкодування йому у грошовій формі завданої шкоди.

Тож провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» № 590–IX, в якому закріплена спеціальна, процесуальна та оперативна норма про закриття провадження у разі, якщо позивач обрав неналежний спосіб захисту у процедурі виведення банку з ринку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 910/19114/19 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916224>.

12. НОВИЙ РОЗГЛЯД

12.1. Суди попередніх інстанцій не встановили та не надали оцінки обставинам та причинам позбавлення особи належних її корпоративних прав у зв'язку з припиненням її діяльності як на території Республіки Білорусь, так і на території рф

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено. Суди виходили із недоведення позивачем таких обов'язкових складових відшкодування збитків як протиправні дії відповідача та прямого причинно-наслідкового зв'язку між втратою корпоративних прав та збройною агресією рф.

Верховний Суд скасував рішення судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд відзначив, що суди попередніх інстанцій не встановили та не надали оцінки обставинам та причинам позбавлення позивача його власності, а саме належних йому корпоративних прав, зокрема, з урахуванням наведених позивачем

мотивів припинення будь-якої своєї діяльності як на території Республіки Білорусь, так й на території рф, що в подальшому, як вказує позивач, також вплинуло на втрату належних йому корпоративних прав.

Так, доводячи обставини та причини націоналізації Республікою Білорусь належних позивачу 100 % корпоративних прав ТОВ, позивач долучив до матеріалів справи роздруківки з мережі «Інтернет», в яких йшлося про те, що Олександр Лукашенко, як Президент Республіки Білорусь, віддав розпорядження забирати власність іноземних інвесторів із недружніх країн, першим з яких може бути націоналізовано , український засновник якого після початку військової агресії рф проти України заявив про зупинку виробництва.

Проте, суди попередніх інстанцій не надали жодної оцінки ні цим роздруківкам, як доказам у розумінні ГПК України, ні наведеним в них обставинам, у той час як позивач доводить, що з наданих ним доказів чітко вбачається, що рішення про позбавлення позивача, який лише заявив про зупинку виробництва, належних йому підприємств було ухвалене саме тому, що такі підприємства належали українському інвесторові із недружньої країни, а також саме в межах акту агресії рф проти України.

При цьому суди не встановили жодних обставин, які б спростовували доводи позивача стосовно того, що заявлена позивачем до стягнення шкода могла бути завдана йому за відсутності широкомасштабної збройної агресії рф проти України, а також, що влада Республіки Білорусь у відповідних відносинах діяла автономно і безвідносно російського вторгнення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 910/722/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121782560>.

12.2. Суд апеляційної інстанції не дослідив обставини правомірності поновлення судом першої інстанції ФГВФО строку на подачу скарги на дії державного виконавця, як першочергові

Суд апеляційної інстанції в порушення статті 282 ГПК України не зазначив в описовій частині постанови про посилання скажника на безпідставне поновлення судом першої інстанції ФГВФО строку на подачу скарги на дії державного виконавця, не надав належну правову оцінку зазначеному доводу заявника апеляційної скарги, не навів у мотивувальній частині постанови мотиви прийняття або відхилення цього аргументу апеляційної скарги, не надав оцінку запереченням позивача на цей аргумент, викладеним у відзиві на апеляційну скаргу. Оскаржувана постанова суду апеляційної інстанції не містить висновків за результатами розгляду цього доводу, про що обґрунтовано зазначив скажник у касаційнійскарзі.

Тож суд апеляційної інстанції не з'ясував на стадії підготовки справи до апеляційного розгляду у повному обсязі усі обставини, на які послалися учасники справи, як на підставу своїх вимог і заперечень, а ці обставини є першочерговими для дослідження, від їх з'ясування залежить необхідність надання оцінки іншим доводам апеляційних скарг по суті оскаржуваної ухвали господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 вересня 2024 року у справі № 910/268/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121846541>.

12.3. **Порушення судами попередніх інстанцій норм процесуального закону під час вирішення питання щодо визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу**

Рішенням господарського суду у задоволенні позову про визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу відмовлено. Постановою апеляційного господарського суду змінено це рішення шляхом викладення його мотивувальної частини в редакції постанови суду апеляційної інстанції.

Верховний Суд скасував названі судові рішення та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд відзначив, що суд першої інстанції належно не дослідив наявні в матеріалах справи докази та не встановив фактичну кількість членів кооперативу присутніх на спірних загальних зборах, права таких членів на голосування, та, відповідно, передчасно зробив висновок про наявність необхідної кількості голосів членів (кворуму) для прийняття відповідних рішень.

Оскільки спірні рішення прийняті загальними зборами членів кооперативу (від ряду), то помилковими є висновки суду першої інстанції про те, що предмет судового дослідження не є встановлення дотримання вимог щодо скликання загальних зборів членів кооперативу і те, що статутом кооперативу не встановлюються вимоги щодо скликання та проведення спірних зборів, оскільки: позовні вимоги, у тому числі, обґрунтовувалися недотримання вимог щодо скликання загальних зборів членів кооперативу (від ряду); Законом України «Про кооперацію» та статутом автогаражного кооперативу визначено вимоги щодо скликання та проведення загальних зборів членів кооперативу (від ряду), зокрема, щодо повідомлення членів кооперативу про їх проведення тощо.

Верховний Суд зазначив про хибне трактування судом першої інстанції спірних рішень та положень статуту відповідача, оскільки по своїй суті спірні рішення приймалися саме загальними зборами членів кооперативу, та, відповідно,

до проведення таких зборів (загальні збори членів кооперативу) повинні застосовуватись відповідні положення законодавства та статуту відповідача.

При цьому Верховний Суд акцентував увагу на тому, що суд першої інстанції погодився з доводами відповідача, що повідомлення про проведення спірних загальних зборів може бути здійснено фактично у будь-якій зручній формі, у тому числі із застосуванням телефонного зв'язку, спільних груп у телекомунікаційних службах для обміну текстовими повідомленнями, розміщенням оголошень тощо. Тобто і відповідач, і суд першої інстанції, визнали необхідність повідомлення про проведення спірних загальних зборів. Однак, суд першої інстанції не досліджував питання повідомлення позивачів про проведення спірних загальних зборів членів кооперативу.

Крім того, підставою для зміни рішення суду першої інстанції судом апеляційної інстанції зазначено те, що визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу не є ефективним способом захисту позивачів у справі, оскільки це не відновить порушених прав позивачів, адже наказом Мін'юсту реєстраційні дії щодо автогаражного кооперативу скасовані. Однак суд апеляційної інстанції належним чином не дослідив, та, відповідно, не обґрунтував яким чином скасування наказом Мін'юстом реєстраційних дій щодо автогаражного кооперативу унеможливило захист порушених прав позивачів, у тому числі позивача-2, як членів автогаражного кооперативу, на участь у господарській діяльності кооперативу, на управління кооперативом, право обирати і бути обраним в органи управління тощо.

Тож Верховний Суд дійшов висновку щодо обґрунтованості доводів скаргників, викладених у касаційній скарзі, зокрема, про застосування судами попередніх інстанцій приписів статті 15 Закону України «Про кооперацію» без урахування висновку щодо застосування цієї норми права, викладеного у постановках Верховного Суду, на які посилаються скаргники, та про порушення судами попередніх інстанцій норми процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 вересня 2024 року у справі № 910/11661/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121895793>.

12.4. Апеляційний господарський суд не врахував, що запровадження на всій території України карантину є безумовною правовою підставою для продовження строків, визначених статтею 233 КЗпП України

Рішенням господарського суду у задоволенні позову про стягнення вихідної допомоги та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні відмовлено. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того,

що роботодавцем проведено повний розрахунок з Особою-1 та виплачено їй вихідну допомогу у квітні 2020 року.

Постановою апеляційного господарського суду зазначене рішення скасовано, прийнято нове рішення, яким у задоволенні позовних вимог Особи-1 відмовлено. Колегія суддів суду апеляційної інстанції дійшла висновку про відмову у задоволенні позовних вимог, оскільки позивач звернулася до суду з позовом більше ніж через рік після того, як дізналася про порушення свого права.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду та направив справу на новий розгляд до апеляційного господарського суду.

Верховний Суд зазначив, що постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу «COVID-19» визначено, що з 12.03.2020 на всій території України встановлено карантин. Надалі постановами КМУ цей карантин на території України продовжувався та був відмінений з 30.06.2023 на підставі постанови КМУ № 651 від 27.06.2023.

Отже, оскільки з 02.04.2020 набрав чинності Закон України від 30.03.2020 № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», згідно з яким під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), строки, визначені, зокрема, статтею 233 КЗпП України продовжуються на строк його дії. Тому строк на звернення позивачем з цим позовом, заявленим 18.08.2021, тобто під час карантину, не сплив.

Верховний Суд у постанові від 11.12.2023 у справі № 947/8885/21 (про неврахування висновків з якої зазначає скаржник) дійшов висновку, що запровадження на всій території України карантину законодавець визначив безумовною правовою підставою для продовження строків, визначених статтею 233 КЗпП України, на строк дії такого карантину.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 жовтня 2024 року у справі № 753/16875/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122319139>.

Окрема думка

Суддя Верховного Суду не може погодитись із висновком, викладеним у постанові, про те, що дана справа підлягає передачі на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, оскільки єдиною підставою для відмови у позові був висновок суду апеляційної інстанції про пропуск позивачем встановленого законом строку для звернення до суду з відповідним позовом, який Верховним Судом визнано помилковим.

Натомість, по суті спору суд апеляційної інстанції, надавши оцінку наявним у справі доказам, дійшов висновку про його обґрунтованість. При цьому висновки апеляційного господарського суду, зроблені по суті спору, щодо наявності підстав для задоволення позову та стягнення з відповідача на користь позивача вихідної допомоги у розмірі 227 262,42 грн та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні у розмірі 778 860,90 грн не є предметом даного касаційного оскарження (скаржником не оскаржуються). Тобто касаційна скарга не містить доводів щодо незгоди із даними висновками. Навпаки скаржник у касаційній скарзі погоджується із висновками суду апеляційної інстанції по суті спору.

Варто також зазначити, що відповідач у цій справі також не оскаржував постанову суду апеляційної інстанції в частині висновків, зроблених по суті спору, щодо наявності підстав для задоволення позову та стягнення з відповідача на користь позивача вихідної допомоги у розмірі 227 262,42 грн та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні у розмірі 778 860,90 грн.

Таким чином, у суду касаційної інстанції були відсутні підстави для виходу за межі доводів та вимог касаційної скарги.

Разом з тим, направляючи дану справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції на підставі частини 4 статті 310 ГПК України, Верховний Суд в постанові у справі не зазначив, які норми процесуального права було порушено судом апеляційної інстанції, що стало підставою для скасування судового рішення та направлення справи на новий розгляд. Водночас Верховний Суд також не зазначив, які доводи касаційної скарги стали підставою для направлення справи на новий розгляд, та які обставини необхідно встановити суду апеляційної інстанції під час нового розгляду даної справи для правильного вирішення даного спору по суті. Не наведено у постанові і аргументів, за якими суд касаційної інстанції не погодився із висновками апеляційного господарського суду, зробленими по суті спору, щодо наявності підстав для задоволення позову та стягнення з відповідача на користь позивача вихідної допомоги у розмірі 227 262,42 грн та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні у розмірі 778 860,90 грн.

Тож суддя Верховного Суду вважає, що касаційну скаргу слід було задовольнити, постанову апеляційного господарського суду скасувати, та прийняти нове рішення про задоволення позову.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 10 жовтня 2024 року у справі № 753/16875/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122428686>.

12.5. Суди попередніх інстанцій не врахували, що застосування такого способу захисту як визначення розмірів часток учасників товариства має здійснюватися, якщо право особи на частку не може бути захищене у спосіб її стягнення

Рішенням господарського суду позов Особи-1 (учасник Орендного підприємства) до Орендного підприємства, ТОВ, Особи-2 та Особи-3 про визнання недійсними рішень загальних зборів, визнання недійсним статуту про припинення за відповідачем-2 права власності на частки у статутному капіталі у розмірі 2,40 % та 87,60 %, про переведення на позивача прав і обов'язків покупця відповідача-2 за договорами купівлі-продажу частки, визнання позивача власником частки у вказаному розмірі задоволено.

Постановою апеляційного господарського суду назване рішення змінено, викладено пункти 10, 11 резолютивної частини рішення в іншій редакції.

Рішення судів мотивовані тим, що як при скликанні, так і при проведенні загальних зборів учасників Орендним підприємством було допущено порушення Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», оспоруване рішення прийняте, серед іншого, за відсутності кворуму, а відтак позовні вимоги про визнання недійсними всіх рішень загальних зборів товариства підлягають задоволенню. Також суди дійшли висновку про наявність підстав для задоволення похідних вимог про визнання недійсною нової редакції статуту Орендного підприємства та скасування реєстраційних дій – реєстраційного запису.

Також суди встановили, що на загальних зборах учасників 28.11.2022 був присутнім один із шести учасників відповідача-1 – Особа-2 (відповідач-3), який володіє часткою у розмірі 90,1628 % голосів. При цьому, рішенням від 28.11.2022 фактично виключено зі статуту товариства умову щодо обов'язкової згоди усіх учасників на відчуження частки учасника на користь третьої особи, визначивши правовою підставою для реалізації частки учасника третій особі - рішення загальних зборів. Відтак суди дійшли висновку, що враховуючи вимоги частини другої статті 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» прийняття такого рішення вимагало участі на зборах усіх учасників та одностайності.

Верховний Суд скасував рішення судів та направив справу на новий розгляд, зазначивши, що застосування такого способу захисту як визначення розмірів часток учасників товариства має здійснюватися, якщо право особи на частку не може бути захищене у спосіб її стягнення (витребування з володіння) (постанова Верховного Суду від 21.06.2023 у справі № 925/1437/21).

Тобто після вибуття в учасника частки з подальшою зміною розміру часток учасників товариства та зміною розміру статутного капіталу товариства в учасника немає іншого ефективного способу судового захисту порушеного права, окрім як звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства.

Суди попередніх інстанцій зазначеного не врахували.

Так, суди попередніх інстанцій зосередившись виключно на вирішенні питання дійсності / недійсності оскаржуваних рішень загальних зборів учасників, а також наявності / відсутності підстав для переведення на позивача прав і обов'язків покупця за договорами купівлі-продажу частки не врахували наведених вище висновків Верховного Суду та не надали оцінки належності обраного позивачем способу захисту.

Окрім цього, без належного правового обґрунтування залишилося задоволення судами попередніх інстанцій позовних вимог у частині припинення права власності ТОВ на частки в статутному капіталі відповідача-1 та визнання Особи-1 власником частки у статутному капіталі відповідача-1 в розмірі 91,8032 %.

Верховний Суд констатував, що ефективність позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів, статуту, скасування державної реєстрації та переведення прав і обов'язків покупця за договорами купівлі-продажу частки, має оцінюватися, виходячи з конкретних обставин справи, залежно від того, чи призведе задоволення таких вимог до дійсного захисту інтересів позивача без необхідності повторного звернення до суду (принцип процесуальної економії).

Також, Верховний Суд зауважив, що суди попередніх інстанцій не дослідили питання наявності / відсутності взаємосуперечливості між позовними вимогами позивача про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників Орендного підприємства, на яких, зокрема, до складу його учасників було включено ТОВ та вимогами про переведення на позивача прав і обов'язків покупця – ТОВ, за договорами купівлі-продажу частки від 06.12.2022 та від 13.12.2022, які укладалися з ним, як з учасником Орендного підприємства.

Тож суди попередніх інстанцій не оцінили можливість позивача відновити порушене право, шляхом пред'явлення наведених позовних вимог, з урахуванням приписів пункту 3 частини п'ятої статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» щодо складу учасників, розміру часток учасників Орендного підприємства, реєстраційних записів в ЄДР.

Верховний Суд виснував, що з'ясування судами питання, настання яких дійсних правових наслідків прагне досягнути позивач шляхом подання позову та питання можливості ефективного поновлення прав позивача саме у заявлений у цій справі спосіб, є важливим для правильного вирішення спору у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 жовтня 2024 року у справі № 918/124/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122805382>.

12.6. Без посилання на належні та допустимі докази відмовлено в задоволенні позовних вимог щодо зобов'язання товариства надати його учаснику можливість ознайомитися з проектами протоколу загальних зборів учасників

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено частково; зобов'язано ТОВ надати позивачу на ознайомлення (з правом зняття копій) протоколи загальних зборів учасників ТОВ від 07.07.2022 та від 12.08.2022, в іншій частині позову відмовлено.

Верховний Суд скасував названі рішення судів та направив справу на новий розгляд та зазначив, що в обґрунтування висновків про неефективність обраного позивачем способу захисту в частині вимог про зобов'язання ТОВ надати Особі-1 можливість ознайомитися з проектами протоколів загальних зборів учасників ТОВ від 09.09.2022, 23.09.2022 та 25.10.2022, внести до зазначених протоколів свої пропозиції, заперечення та зауваження щодо питань порядку денного цих зборів та підписати ці протоколи, суди попередніх інстанцій зазначили про те, що зазначені рішення загальних зборів товариства вже прийняті та реалізовані.

Однак висвітлені висновки судів були зроблені без зазначення жодного доказу, що міститься в матеріалах справи, з огляду на який суди дійшли таких висновків, а також за відсутності в матеріалах справи протоколів загальних зборів товариства від 09.09.2022, 23.09.2022 та 25.10.2022 та будь-яких інших доказів, що підтверджують як реалізацію зазначених рішень загальних зборів, так і обставини оформлення таких рішень взагалі, тобто обставини фізичного існування протоколів, якими зафіксовано факт прийняття рішень.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи, посилання позивача на доцільність надання йому саме проектів протоколів, а не самих протоколів, обґрунтована тим, що останній заявив про намір їх підписати, втім не володіє інформацією ані про відображення перебігу загальних зборів у відповідних проектах протоколів, ані про те, що вони складені та підписані, що зумовлює саме такий їх статус на момент звернення з позовом. Тобто, позивач фактично вказував на те, що протоколи, які фіксують проведення зборів від 09.09.2022, 23.09.2022, 25.10.2022, ще ним не підписані, а відтак мають статус проектів протоколів, які можуть зазнавати змін.

Для з'ясування вказаних обставин позивач подав клопотання про витребування доказів у відповідача, а саме: належним чином завірені копії протоколу загальних зборів учасників ТОВ від 09.09.2022, протоколу загальних зборів учасників ТОВ від 23.09.2022, протоколу загальних зборів учасників ТОВ від 25.10.2022, а також про зобов'язання відповідача надати відповіді на запитання, подані позивачем, що стосувалися, зокрема, обставин проведення та оформлення загальних зборів товариства від 09.09.2022, 23.09.2022, 25.10.2022. Відповідні клопотання були задоволені місцевим господарським судом ухвалою від 08.12.2022.

Однак вимог ухвали господарського суду відповідачем не було виконано. Тож суди першої та апеляційної інстанцій, всупереч статей 13, 14, 237 ГПК України без оцінки

та посилання на жодні належні та допустимі докази встановили, що протоколи, якими оформлені рішення загальних зборів, проведених 09.09.2022, 23.09.2022, 25.10.2022, існують фізично у вигляді оригіналів, а зафіксовані у них прийняті зборами рішення вже реалізовані товариством, що, в свою чергу, спростовує припущення судів про невиконуваність вимог позивача ознайомитися з відповідними протоколами (в тому вигляді, в якому вони існують у відповідача), внести до зазначених протоколів його зауважень про фіксацію перебігу обговорення на загальних зборах, зокрема щодо фіксації його особистих пропозицій, заперечень та зауважень, та про їх підписання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 жовтня 2024 року у справі № 917/1451/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122716952>.

Окрема думка

На думку судді заявлена позивачем вимога про зобов'язання ТОВ надати Особі-1 можливість ознайомитися з проєктами протоколів загальних зборів учасників ТОВ від 09.09.2022, 23.09.2022 та 25.10.2022, внести до зазначених протоколів свої пропозиції, заперечення та зауваження щодо питань порядку денного цих зборів та підписати ці протоколи, по-перше, носить абстрактний характер та не може бути виконана в примусовому порядку (оскільки не містить конкретизації які саме пропозиції / заперечення / зауваження щодо питань порядку денного має позивач), а по-друге, задоволення такої вимоги може свідчити про втручання в діяльність товариства відповідача з боку суду.

Тож суддя виснувала, що висновки судів попередніх інстанцій про відмову у задоволенні зазначеної позовної вимоги через обрання позивачем неефективного та невиконаного способу захисту є обґрунтованими, а доводи скажника у цій справі направлені виключно до намагання здійснити переоцінку доказів та встановлених судами попередніх інстанцій обставин справи, що в силу вимог статті 300 ГПК України виходить за межі повноважень Верховного Суду.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 30 жовтня 2024 року у справі № 917/1451/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122897885>.

12.7. Звертаючись із позовом про визнання недійсним та скасування рішення установчих ОСББ, особа має довести, які саме порушення були допущені при його створенні, чи є вони такими, що їх неможливо усунути і яким саме чином його створення та діяльність порушують її права, як його учасника

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій про задоволення позову та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що, звертаючись із позовом про припинення ОСББ, позивач повинен довести, які саме порушення були допущені при створенні об'єднання, чи є вони такими, що їх неможливо усунути, яким саме чином створення та діяльність об'єднання порушують права чи законні інтереси позивача, як учасника об'єднання, зазначити, яке його право та у який спосіб може бути відновлене унаслідок задоволення позову, обґрунтувати співмірність балансу своїх прав, законних інтересів та прав і законних інтересів інших співвласників багатоквартирного будинку, які не вимагають припинення об'єднання.

Суди попередніх інстанцій встановили, що за результатами проведення оспорюваних установчих зборів прийняті такі рішення: створення ОСББ, затвердження його назви та статуту ОСББ, вибори правління ОСББ, вибори ревізійної комісії ОСББ, уповноваження особи підписати статут, підготувати та підписати протокол цих зборів та інші документи, необхідні для державної реєстрації ОСББ. Тобто всі рішення, які були прийняті на установчих зборах, стосувалися питань створення ОСББ, як юридичної особи.

Позивач доводив потребу у визнанні недійсними рішень установчих зборів і припиненні відповідача, зокрема, порушенням вимог Закону, які полягають у невідображенні у оскаржуваному протоколі установчих зборів інформації про представників співвласників, які брали участь у голосуванні на установчих зборах, що на його думку свідчить про відсутність кворуму. Так, у постанові Верховного Суду від 30.11.2022 у справі № 908/2085/21 зроблено висновок про те, що Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» не визначає кворуму установчих зборів – найменшої кількості співвласників зборів, необхідної для визнання таких зборів правомочними приймати рішення з питань порядку денного, а встановлює кількість голосів співвласників, необхідних для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів (стаття 6 вказаного Закону).

У постановах Верховного Суду від 23.02.2022 у справі № 914/807/20, від 26.10.2022 у справі № 916/1010/21 (на які посилається скаржник) міститься правовий висновок, відповідно до якого порушення під час проведення загальних зборів можна поділити на безумовні, тобто ті, які мають наслідком безумовне визнання прийнятих на цих зборах рішень недійсними і ті, які хоч і допускаються, однак не завжди призводять до недійсності рішень загальних зборів.

Отже, не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів юридичної особи, є підставами для визнання недійсними прийнятих ними рішень.

Так, у справі суди попередніх інстанцій дійшли висновку про те, що сам факт наявності довіреностей від імені власників квартир, оформлених у період серпня-

вересня 2022, не свідчить про участь безпосередньо вказаних у довіреностях довірених в участі установчих зборах 17.09.2022 та участь у голосуванні зі створення ОСББ, оскільки протокол № 1 від 17.09.2022 не містить жодних відомостей про представників власників.

Тож суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що з додатків № 1, 2, 3, 4, 5 до протоколу № 1 від 17.09.2022 вбачається, що від імені 25 учасників зборів участь у голосуванні взяли представники, які не мали належним чином оформленого представництва, тому не набули юридичних ознак представників, що свідчить про те, що 25 учасники не відповідно до вимог чинного законодавства України прийняли участь у голосуванні через представників при загальній кількості учасників та голосуючих 49. Однак Верховний Суд визнав наведені вище висновки судів попередніх інстанцій передчасними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 листопада 2024 року у справі № 916/4114/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122848768>.

12.8. Державна адміністрація є належним відповідачем у справі за позовом товариства про зобов'язання внести до ЄДР інформацію про перебування його у процесі припинення, в якій державний реєстратор діє від імені відповідного державного органу, а його дії чи бездіяльність не оскаржуються

Господарські суди дійшли висновку, що районна в місті державна адміністрація не є належним відповідачем у справі, а ухвалення рішення до такого відповідача не вичерпає конфлікт між сторонами, оскільки відповідальною особою за проведення реєстраційних дій шляхом внесення запису до ЄДР є саме державний реєстратор.

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд.

Суб'єктом державної реєстрації відповідно до статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» є, зокрема, виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси – крім державної реєстрації суб'єктів, передбачених абзацами другим і третім цього пункту (крім випадків, передбачених статтею 25¹ цього Закону).

Згідно з частинами 1, 3 статті 5 названого Закону систему органів у сфері державної реєстрації становлять: 1) Міністерство юстиції України; 2) інші суб'єкти державної реєстрації. До повноважень інших суб'єктів державної реєстрації належить, зокрема, забезпечення державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій; ведення ЄДР та надання відомостей з нього.

Стаття 19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» визначає повноваження місцевої державної адміністрації в галузі управління майном, приватизації, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики, до яких зокрема належить здійснення у встановленому порядку державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (крім обласних державних адміністрацій) (пункт 7).

Відповідно до названих норм вбачається, що відповідач – районна в місті державна адміністрація є суб'єктом державної реєстрації, до повноважень якого належить забезпечення державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, ведення ЄДР, тощо. Тоді як державний реєстратор на час винесення рішення про відмову в державній реєстрації змін перебував у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації – районною в місті державною адміністрацією, діяв від імені відповідного державного органу.

Отже, у даному випадку районна в місті державна адміністрація є належним відповідачем у справі за позовом про зобов'язання внести до ЄДР інформацію про перебування позивача в процесі припинення. Висновки судів попередніх інстанцій про те, що спір виник саме між позивачем та державним реєстратором є помилковими, оскільки предметом даного спору є вимоги позивача внести до ЄДР інформацію про перебування позивача в процесі припинення, а не оскарження дій чи бездіяльності конкретного державного реєстратора.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 жовтня 2024 року у справі № 910/6608/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122716974>.

12.9. Апеляційний господарський суд не встановив обставин справи щодо дійсної кількості членів кооперативу, чим фактично самоусунувся від здійснення правосуддя

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду та передав справу на його розгляд.

Верховний Суд зазначив, що суд першої інстанції проаналізував наявні у справі заяви окремих членів кооперативу про їх вихід / виключення / припинення з членів кооперативу трудової участі певних осіб, накази, розпорядження та рішення правління СВК про їх звільнення, документи про здійснення виплат цим особам при звільненні, а також інформацію, яку повідомили позивачі суду про припинення членства певних осіб у зв'язку зі смертю. Проте, не погоджуючись з наведеними мотивами суду першої інстанції, апеляційний суд жодним чином не обґрунтував, чому встановлені судом першої інстанції обставини за результатами досліджених та оцінених ним доказів не можуть безспірно та достеменно свідчити про те, що станом на 10.04.2019, тобто дату проведення загальних зборів членів кооперативу,

фактична кількість членів СВК становила 24 фізичні особи, зокрема, з огляду на надання апеляційним судом іншої оцінки цим доказам.

Зі змісту оскаржуваної постанови апеляційного суду не вбачається, що за результатами повторного перегляду рішення суду першої інстанції в контексті необхідності встановити обставини щодо дійсної кількості членів кооперативу станом на 10.04.2019 – дату проведення загальних зборів членів кооперативу, на що у постанові від 04.05.2023 у цій справі № 911/3656/20 вказував Верховний Суд, апеляційний суд намагався самостійно встановити обставини справи щодо дійсної кількості членів кооперативу, зокрема, на підставі наявних у матеріалах справи доказів, в тому числі, й тих, які були покладені в основу рішення суду першої інстанції та про врахування яких апеляційний суд зазначав у своїй постанові, та обмежився лише посиланням на неможливість встановити дійсну кількість членів кооперативу з огляду на відсутність у матеріалах справи визначених апеляційним судом доказів, які, як він стверджує, позивачі приховали від суду.

Тож суд апеляційної інстанції внаслідок прийняття оскаржуваної постанови фактично самоусунувся від здійснення правосуддя, чим допустив порушення права позивачів (скаржників) на доступ до суду, яке гарантоване йому статтею 55 Конституції України, статтею 4 ГПК України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2024 року у справі № 911/3656/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123033226>.

12.10. Якщо особу не виключено зі складу учасників товариства і склад його учасників не змінився, то позов про визнання рішень зборів ТОВ недійсними є ефективним та належним способом захисту її прав

Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій про відмову у визнанні недійсним рішення загальних зборів та скасування реєстраційного запису і направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що роблячи висновок про неефективність та неналежність заявленого способу захисту про визнання рішень зборів недійсними, у зв'язку з проведенням їх одноосібно учасником, який володів лише 30 % статутного капіталу, суди попередніх інстанцій належним чином не оцінили конкретних обставин справи, зокрема, те, що позивача не було виключено зі складу учасників товариства. Тобто те, що склад учасників товариства не змінився.

Суди першої та апеляційної інстанцій належним чином не з'ясували чи визнання судовим рішенням недійсними спірних рішень загальних зборів учасників ТОВ та

скасування реєстраційного запису поновило би права позивача, враховуючи конкретні обставин даної справи.

Як наслідок, належним чином не з'ясувавши питання належності та ефективності заявлених позовних вимог, суди попередніх інстанцій, відповідно, і не досліджували питання чи були проведені з порушенням/без порушення статуту та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» загальні збори учасників товариства, проведені одноосібно учасником, який володів лише 30 % статутного капіталу, та на яких були прийняті спірні рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2024 року у справі № 906/1473/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123033268>.

12.11. Висновки господарських судів про правомірність рішення загальних зборів кооперативу щодо виключення особи із членів кооперативу є передчасними

Верховний Суд скасував рішення судів про відмову у задоволенні позовних вимог щодо визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів та направив справу на новий розгляд.

Суди першої та апеляційної інстанцій в оскаржуваних судових рішеннях не зазначили мотивів та доказів обґрунтування в частині відхилення доводів позивачки, зокрема, щодо неповідомлення про проведення спірних загальних зборів. У матеріалах справи наявне «Повідомлення про дату, місце, час проведення та порядок денний Загальних зборів членів Обслуговуючого кооперативу СДТ «СТАДНЕ», у якому зазначено про скликання позачергових загальних зборів членів кооперативу на 16.03.2016 о 18:00 год.

Однак судами попередніх інстанцій не досліджено чи було виконано відповідачем вимоги протоколу засідання правління кооперативу № 45 від 05.04.2013, тобто, чи дійсно розміщувалося таке «Повідомлення» на інформаційному стенді кооперативу, який знаходиться у приміщенні кооперативу за вказаною адресою, коли саме (в яку дату) було здійснено відповідне розміщення, якими доказами підтверджується факт повідомлення позивачки про проведення загальних зборів саме за 10 днів до визначеного строку їх проведення, як того вимагають положення пункту 13.4 статуту та приписи частини 5 статті 15 Закону України «Про кооперацію».

Судами попередніх інстанцій не було належним чином оцінено доводи позивача та свідків – інших членів кооперативу, які заперечували обставини здійснення повідомлення про призначення загальних зборів членів кооперативу на 16.03.2016, свою участь у спірних загальних зборах кооперативу, про їх проведення.

Висновки судів попередніх інстанцій про те, що кооперативом було дотримано порядок та строк повідомлення членів кооперативу, у тому числі позивачки, про проведення загальних зборів, на яких були прийняті спірні рішення, є передчасними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2024 року у справі № 910/10683/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123779666>.

Окрема думка

Суддя Верховного Суду не змогла погодитися з висновками своїх колег та наведеною у постанові Верховного Суду мотивацією, тому нею викладено окрему думку, суть якої полягає у такому:

- 1) обґрунтованість заявленої у касаційній скарзі підстави касаційного оскарження, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, не підтвердилась;
- 2) суди першої та апеляційної інстанцій належним чином дослідили зібрані у справі докази;
- 3) перевірка правильності надання судом першої інстанції оцінки доказам з точки зору їх належності, достовірності та вірогідності є компетенцією суду апеляційної інстанції;
- 4) фактично суд касаційної інстанції не погодився з висновком про недоведеність позовних вимог та наданою судами першої і апеляційної інстанцій оцінкою доказів у справі, що не є його компетенцією;
- 5) справа передається на новий розгляд з вказівками, які пов'язані з переоцінкою доказів, що не узгоджується з такими основними засадами (принципами) господарського судочинства, як змагальність сторін і розумність строків розгляду справи судом;
- 6) скасування судового рішення у справі, що набрало законної сили, може становити порушення принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення, згідно з яким жодна зі сторін не має права домагатися перегляду остаточного і обов'язкового рішення лише з метою повторного слухання справи і постановлення нового рішення;

Тож з огляду на викладене вище суддя вважає, що висновки судів попередніх інстанцій про відмову у задоволенні позовних вимог є обґрунтованими, а доводи скаржника у цій справі направлені виключно до намагання здійснити переоцінку доказів та встановлених судами попередніх інстанцій обставин справи, що в силу вимог статті 300 ГПК України виходить за межі повноважень Верховного Суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 грудня 2024 року у справі № 910/10683/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928564>.

12.12. Апеляційний господарський суд не дослідив обставин доводів підробки членської книжки садівничого товариства, пославшись на встановлення членства особи судовими рішеннями у інших справах

Верховний Суд зазначив, що у постановках Верховного Суду, на які послався апеляційний суд, не доводилися обставини підробки членської книжки, відтак посилання апеляційного суду лише на вказані правові позиції, без спростування доводів відповідача про підроблення такого доказу, без надання будь-якої оцінки іншим наявним у матеріалах справи доказам, які надавались сторонами на підтвердження/спростування цих обставин, не може бути достатнім для висновку про повноту встановлення апеляційним судом обставин цієї справи та надання судом відповіді на основні аргументи сторони.

Посилаючись на підробку членської книжки позивачки, відповідач просив призначити у справі технічну експертизу документів – оригіналу членської книжки садівника Особи-1. Відмовляючи у задоволенні такого клопотання, апеляційний суд зазначив, що безпідставне призначення судової експертизи має наслідком збільшення строку розгляду справи, тобто вихід за межі розумного строку розгляду справи, що суперечитиме статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. При цьому, суд апеляційної інстанції не навів мотиви, з огляду на які вважав, що таке призначення є безпідставним, не вказавши обґрунтованих мотивів такої відмови.

Крім того, суд апеляційної інстанції також зазначив, що членство позивачки в садівничому товаристві встановлено судовими рішеннями у справах №№ 911/1542/23, 911/2606/21 між тими самими сторонами; відповідним доводам відповідача з цього приводу вже надавалася правова оцінка.

Верховний Суд виснував, що висновки судів у названих справах про те, що Особа-1 є членом садівничого товариства, є саме правовою оцінкою наданих сторонами у вказаних справах доказам, тому посилання апеляційного суду у цій справі на вказану правову оцінку саме як на встановлені в інших судових рішеннях обставини, є помилковим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 грудня 2024 року у справі № 911/1785/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123916280>.

12.13. Суди попередніх інстанцій не дослідили та не надали належної правової оцінки укладеному між сторонами договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено. Переведено на Особу-3 права та обов'язки покупців Особи-1 та Особи-4 на частки у статутному капіталі ТОВ у розмірі по 25 % статутного капіталу кожного, а разом 50 % статутного капіталу за договором купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства від 26.01.2023. Рішення обґрунтовані тим, що учасники ТОВ, які мали намір відчужити свою частку третій особі, були зобов'язані письмово повідомити про це решту учасників товариства згідно з пунктом 13.3 статуту товариства.

Верховний Суд скасував названі рішення судів та направив справу на новий розгляд. Він зазначив, що ухвалюючи оскаржувані судові рішення, суди попередніх інстанцій не дослідили та не надали належної правової оцінки укладеному між сторонами договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства від 26.01.2023, зокрема і в частині обумовленої сторонами вартості відчужуваної частки, оплатності/неоплатності цього договору, у зв'язку з чим дійшли передчасних висновків стосовно вартості спірної частки та виконання позивачем положень Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» щодо внесення позивачем на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі, сплаченому покупцем на виконання договору купівлі-продажу частки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 грудня 2024 року у справі № 910/5625/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123928280>.

12.14. Якщо предметом спору не є оскарження дій чи бездіяльності державного реєстратора, то він не є належним відповідачем у справі щодо оскарження проведеної державної реєстрації

Господарський суд рішенням позов задовольнив та ухвалив відмінити державну реєстрацію припинення юридичної особи ТОВ, здійснену державним реєстратором.

Апеляційний господарський суд назване рішення скасував та ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив повністю.

Верховний Суд скасував зазначену постанову та направив справу на новий розгляд до апеляційного господарського суду.

Верховний Суд зазначив, що оскільки державна реєстрація прав є делегованими державою саме органам місцевого самоврядування повноваженнями, які реалізуються через організовану останнім структуру юридичних, посадових і

службових осіб, питання того, хто саме від імені органу місцевого самоврядування буде здійснювати відповідні повноваження (виконавчий комітет, департамент тощо, з якими державні реєстратори будуть перебувати у трудових відносинах) є лише організаційним внутрішнім питанням належного забезпечення відповідного процесу.

Зазначене висновується з положень частини третьої статті 52 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до яких сільська, селищна, міська рада може прийняти рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою, а також пункту 14 частини першої статті 1 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», згідно з яким виконавчі органи сільських, селищних та міських рад (крім міст обласного або республіканського значення, Автономної Республіки Крим) набувають повноважень з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців відповідно до цього Закону у разі прийняття відповідною радою такого рішення.

Отже, перебування державного реєстратора у трудових відносинах з радою чи її виконавчим органом свідчить про те, що зазначений реєстратор виконує делеговані суб'єкту реєстрації функції, а тому суб'єкт реєстрації може нести негативні наслідки, пов'язані з оскарженням особами законності вчинення реєстраційних дій та є належним відповідачем у спорі, предметом якого є внесення записів до ЄДР.

Тож селищна рада є суб'єктом державної реєстрації, до повноважень якого належить забезпечення державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, ведення ЄДР тощо. Тоді як державний реєстратор на час винесення оспорюваного рішення перебував у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації – селищною радою та діяв від імені відповідного державного органу. Відтак у даному випадку селищна рада є належним відповідачем у справі за позовом про зобов'язання внести до ЄДР інформацію про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи.

Висновок суду апеляційної інстанції про те, що саме державний реєстратор має бути належним відповідачем у цій справі, в той час як позов пред'явлено до неналежного відповідача – селищної ради, є помилковим, оскільки предметом спору є вимоги позивача внести до ЄДР інформацію про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи, а не оскарження дій чи бездіяльності конкретного державного реєстратора (подібного висновку Верховний Суд дійшов у постанові від 31.10.2024 у справі № 910/6608/24).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 листопада 2024 року у справі № 920/1402/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123394119>.

Довідка з розгляду Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень – грудень 2024 року,/ Упоряд.: відділ забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів секретаріату Касаційного у складі Верховного Суду. Київ, 2024. – 103 с.

Застереження: видання містить короткий огляд окремих судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої у судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Підписуйтеся на нашу сторінку у Facebook

fb.com/supremecourt.ua